

I. DISPOSICIONS GENERALS

CAP DE L'ESTAT

15138 *Llei orgànica 1/2018, de 5 de novembre, de reforma de l'Estatut d'autonomia de Canàries.*

FELIPE VI

REI D'ESPANYA

A tots els qui vegeu i entengueu aquesta Llei.

Sapigueu: Que les Corts Generals han aprovat la Llei orgànica següent i jo la sanciono:

PREÀMBUL

El reconeixement que la Constitució de 1978 fa de l'Estat de les autonomies a Espanya comporta per a Canàries el suport constitucional de les seves peculiaritats econòmiques, polítiques i administratives acumulades des de la seva incorporació a la Corona de Castella perquè assenyalava les seves singularitats del seu ordre polític i del seu règim econòmic. És, per tant, una resposta a una realitat illenca que s'ha forjat al llarg de segles.

Com a conseqüència de la seva incorporació a la Corona de Castella, Canàries va experimentar una transformació profunda en les seves estructures econòmiques, polítiques i socials a la qual els illencs es van adaptar amb rapidesa assimilant la seva cultura i la seva religió.

La necessitat de dotar les illes d'un règim administratiu existent fins aleshores no va ser, tanmateix, homogènia, sinó que va revestir formes diferents en cadascuna d'aquestes segons la manera com es va dur a terme la conquesta. Així, per a les illes del patrimoni reial (Gran Canària, Tenerife i La Palma), el règim municipal que s'hi va establir va ser el propi de la política centralitzadora dels Reis Catòlics. En canvi, per a les illes del senyoriu (Lanzarote, Fuerteventura, La Gomera i El Hierro), van continuar subjectes a un règim patrimonial fins a principis del segle XIX, si bé amb diferències escasses respecte a les anteriors pel que fa a Administració local.

Fins a principis del segle XIX, cada illa constitueix un sol municipi, amb el seu cabildo respectiu, de manera que l'arxipèlag estava configurat en set termes municipals diferenciats perfectament. Eren els cabildos, precisament, el nucli central de l'Administració local a Canàries que, ja des d'aleshores, van revestir característiques en què s'assenten, sens dubte, el clar caràcter i matís autonòmic que, des del 1913, i al llarg del segle XX i fins a l'actualitat, han anat tenint també com a governs insulars.

Com que l'arxipèlag estava organitzat en illes, cadascuna de les quals estava, al seu torn, regida pel seu cabildo respectiu, i com que no hi havia un ens polític que estengués la seva jurisdicció al conjunt de les illes, la història política de Canàries entre els segles XVI i XVIII va ser la història de set unitats administratives, on els únics òrgans amb competències en tot l'arxipèlag eren l'Audiència, el Bisbat i la Comandància o Capitania General.

La llunyania i la insularitat han determinat el caràcter dels canaris i les peculiaritats dels seus principis institucionals des d'aquest moment, i fins a l'actualitat, amb el reconeixement de la ultraperifericitat com a element modulador i inspirador de l'autogovern.

Des del primer moment, la Corona va admetre la lliure assignació dels recursos i va concedir un règim de franquícies fiscals i mercantils als qui habitaven a les illes. Les peculiaritats econòmiques i fiscals van comportar també l'exclusió de les illes dels monopolis comercials vigents per a la resta d'Espanya.

Els illencs van aprofitar les particularitats del seu règim econòmic i institucional per estrènyer vincles de tot ordre amb Europa i van enriquir, amb la seva feina i el seu

mestissatge, les societats colonials d'Amèrica, sobretot, de Cuba, Veneçuela, l'Uruguai i Texas, i van generar, des d'aleshores, un intercanvi constant de valors materials i culturals entre els dos costats de l'Atlàntic.

Una multitud de disposicions legals va anar formant al llarg de la història un corpus normatiu propi que va modelar l'especificitat del règim canari. Així va passar amb el Decret de ports francs de 1852. El 1870, les Corts Constituents del Sexenni Democràtic (1868-1874) van donar a aquest Decret caràcter de llei. I també va ser el cas de la llei de 1900 que va ampliar els avantatges fiscals. Des d'aquest moment, i fins a l'actualitat, el règim de franquícies fiscals i mercantils ha generat la modernització socioeconòmica i cultural d'imbricació profunda de Canàries amb l'economia internacional i amb la d'una Europa les avantguardes culturals de la qual sempre han reconegut el caràcter atlàntic de les illes.

La Llei del règim econòmic i fiscal de 1972 va constituir una nova fita en l'evolució de la norma bàsica que sempre ha influït en el model econòmic de Canàries, però la seva traducció política va haver d'esperar fins a l'arribada de la democràcia a través de la Constitució de 1978 i fins al primer Estatut de 1982.

Amb el règim econòmic i fiscal, emparat per la Constitució espanyola, i amb l'aprovació de l'Estatut d'autonomia, les illes Canàries recuperen un estatus polític i econòmic en el si de l'Espanya democràtica, que és reconegut per les institucions de la Comunitat Europea i reafirmat en els seus tractats, ja que s'hi defineix la seva condició de regió ultraperifèrica, per les mateixes raons que van justificar aquell estatus al llarg de la història.

La consecució de l'autonomia ha consolidat el procés modernitzador de la societat canària, i el seu desfasament secular en infraestructures i equipaments tendeix a saldar-se i a millorar els indicadors de benestar dels illencs.

Però la societat del segle XXI reclama noves accions. Una societat democràtica i madura, com és la canària, exigeix nous marcs d'actuació amb ple respecte de la realitat constitucional i del nostre patrimoni, i ha d'estar preparada per afrontar nous reptes. Tot això implica el reconeixement, en l'Estatut d'autonomia, dels principis següents:

1. La consolidació i l'avenç de la societat canària en el marc de la Constitució.
2. La definició de l'àmbit espacial de Canàries, amb la reafirmació de les illes, dels cabildos i dels seus municipis com a entitats bàsiques dotades d'autonomia.
3. L'objectiu de modular en relació amb les illes determinades polítiques públiques per a la seva adaptació a les condicions especials de l'arxipèlag.
4. La rellevància política del règim econòmic i fiscal, avalat per la Constitució, reforçant la seva garantia institucional i l'establiment de mecanismes de coordinació en la modificació.
5. L'enfortiment de la cohesió dels canaris, facilitant, dins del marc constitucional, la seva vocació com a baula entre Europa, Amèrica i Àfrica, i contribuint a la pau i a un ordre internacional més just.
6. La consolidació i millora de la qualitat del nostre sistema democràtic i d'un progrés econòmic compatible amb l'excel·lent patrimoni natural de l'arxipèlag, lluintant, al mateix temps, per superar les desigualtats socials tan característiques en la història de Canàries i aconseguir la integració de tots els canaris.

TÍTOL PRELIMINAR

Disposicions generals

Article 1. *Arxipèlag atlàntic.*

1. Canàries és un arxipèlag atlàntic que, com a expressió de la seva identitat singular basada en les seves circumstàncies geogràfiques, històriques i culturals, exerceix el dret a l'autogovern com a nacionalitat, i es constitueix en comunitat autònoma en el marc de l'Estat espanyol.

La Comunitat Autònoma de Canàries, a través de les seves institucions democràtiques, assumeix com a tasca suprema la defensa dels interessos canaris, i de la seva identitat cultural i del seu patrimoni natural i la seva biodiversitat; la solidaritat entre tots els que integren el poble canari; el desenvolupament sostenible i equilibrat de les illes i la seva contribució a la cooperació i a la pau entre els pobles, així com a un ordre internacional just, en el marc constitucional i estatutari.

2. L'autogovern del poble canari es funda en la Constitució i s'assenta en l'excepcionalitat de la seva ubicació geogràfica, el valor del seu territori i dels seus recursos naturals, l'arrelament de les seves institucions públiques o la vocació atlàntica de la seva economia, així com el desenvolupament d'una identitat política pròpia, aparellada amb una concepció específica de la història, la cultura, la parla i els costums de les persones que habiten a l'arxipèlag.

Article 2. *Els poders de Canàries.*

1. Els poders de la Comunitat Autònoma de Canàries emanen de la Constitució i del poble canari, en els termes d'aquest Estatut d'autonomia, que és la seva norma institucional bàsica.

2. Els poders de la Comunitat Autònoma de Canàries s'exerceixen a través del Parlament, de la presidència i del Govern.

3. Les illes es configuren com a elements essencials de l'organització territorial de Canàries, i els seus cabildos són, simultàniament, institucions de la Comunitat Autònoma i òrgans de govern, administració i representació de cada illa.

Article 3. *Llunyania, insularitat i ultraperifèria.*

Atesa la llunyania, la insularitat i la condició ultraperifèrica de Canàries, reconegudes pels tractats constitutius de la Unió Europea, per la Constitució i per aquest Estatut, els poders públics, en l'àmbit de les seves competències respectives, han de tenir en compte aquestes circumstàncies quan sigui necessari adaptar les seves polítiques i actuacions legislatives i reglamentàries, així com les seves decisions financeres i pressupostàries, quan les circumstàncies esmentades incideixin de manera determinant en aquestes competències, i han de fixar les condicions específiques per a la seva aplicació a l'arxipèlag. Especialment, aquesta adaptació s'ha de produir en matèria de transports i telecomunicacions i les seves infraestructures; mercat interior; energia; medi ambient; ports; aeroports; immigració; fiscalitat; comerç exterior, i, en especial, en el proveïment de primeres matèries i línies de consum essencials i la cooperació al desenvolupament de països veïns.

Article 4. *Àmbit espacial.*

1. L'àmbit espacial de la Comunitat Autònoma de Canàries comprèn l'arxipèlag canari, integrat pel mar i les set illes amb administració pròpia d'El Hierro, Fuerteventura, Gran Canària, La Gomera, Lanzarote, La Palma i Tenerife, així com per l'illa de La Graciosa i pels illots d'Alegranza, Lobos, Montaña Clara, Roque del Este i Roque del Oeste.

2. Sense perjudici de la delimitació de les línies de base existents, entre els punts extrems més sortints de les illes i els illots que integren, segons l'apartat anterior, l'arxipèlag canari, s'ha de traçar un contorn perimètric que segueixi la configuració general de l'arxipèlag, tal com estableix l'annex d'aquest Estatut. Les aigües que quedin integrades dins d'aquest contorn perimètric reben la denominació d'aigües canàries i constitueixen l'àmbit marítim especial de la Comunitat Autònoma de Canàries.

3. L'exercici de les competències estatals o autonòmiques sobre les aigües canàries i, si s'escau, sobre els espais marítics restants que envolten Canàries sobre els quals l'Estat espanyol exerceixi sobirania o jurisdicció s'ha de dur a terme tenint en compte la distribució material de competències establertes constitucionalment i estatutàriament tant per als espais esmentats com per als terrestres.

4. L'Estat, en l'exercici de les seves competències, ha de tenir en compte les singularitats derivades del caràcter arxipelàgic i ha de promoure la participació de la Comunitat Autònoma en les actuacions de competència estatal a les aigües esmentades.

5. El traçat del contorn perimètric no ha d'alterar la delimitació dels espais marítics de les illes Canàries tal com els estableix l'ordenament jurídic espanyol en virtut del dret internacional vigent.

Article 5. *Capitalitat i seu de la presidència.*

1. La capitalitat de Canàries es fixa compartidament a les ciutats de Las Palmas de Gran Canaria i Santa Cruz de Tenerife, i es regula l'estatut de capitalitat per llei del Parlament de Canàries.

La seu de la presidència de Canàries ha d'alternar entre les dues ciutats capitals per períodes legislatius.

La seu de la vicepresidència s'ha d'ubicar a la capital diferent de la de la presidència.

2. El Parlament de Canàries té la seva seu a la ciutat de Santa Cruz de Tenerife.

Article 6. *Condició política de canaris.*

1. Als efectes d'aquest Estatut, gaudeixen de la condició política de canaris les persones amb nacionalitat espanyola que, d'acord amb les lleis de l'Estat, tinguin veïnatge administratiu en qualsevol dels municipis de Canàries.

2. Les persones amb nacionalitat espanyola residents a l'estranger que hagin tingut l'últim veïnatge administratiu a la Comunitat Autònoma de Canàries i acreditin aquesta condició en el consolat d'Espanya corresponent gaudeixen de la condició política de canaris.

3. Els descendents de canaris inscrits com a espanyols, si així ho sol·liciten, es consideren integrats en la comunitat política autonòmica, encara que només poden exercir els drets polítics en els termes que estableixen la Constitució i les lleis.

Article 7. *Símbols.*

1. La bandera de Canàries està formada per tres franges iguals en sentit vertical, els colors de les quals són, a partir de l'asta, blanc, blau i groc.

2. Canàries té un escut propi, la descripció del qual és la següent: en camp d'atzur porta set illes de plata ben ordenades, dues, dues, dues i una, aquesta última en punta. Com a timbre, una corona reial tancada, superada d'una cinta de plata amb el lema «Oceà» de sabre, i com a suports, dos cans en el seu color.

3. Canàries té un himne propi en els termes que estableix una llei del Parlament de Canàries.

4. La Comunitat Autònoma de Canàries celebra la seva festivitat institucional el dia 30 de maig.

Article 8. *Les comunitats canàries a l'exterior.*

Les comunitats constituïdes per persones d'origen canari establertes fora del territori de la Comunitat Autònoma de Canàries poden sol·licitar el reconeixement de la seva identitat d'origen, entesa com el dret a col·laborar en la vida social i cultural de les illes i a compartir-la. Una llei del Parlament de Canàries regula l'abast i el contingut del reconeixement esmentat, així com la consideració especial als canaris emigrats i als seus descendents, sense perjudici de les competències de l'Estat.

TÍTOL I

Dels drets, deures i principis rectors

CAPÍTOL I

Disposicions generals

Article 9. *Titulars.*

1. Les persones que tenen la condició política de canaris són titulars dels drets, els deures i les llibertats que reconeixen la Constitució espanyola i aquest Estatut, així com el dret de la Unió Europea i els instruments internacionals de protecció dels drets humans, individuals i col·lectius, en particular, la Declaració universal dels drets humans.

2. Els drets que reconeix aquest Estatut es poden estendre a altres persones, en els termes que estableixin les lleis.

3. Els poders públics canaris estan vinculats per aquests drets i llibertats i han de vetllar per la seva protecció i pel seu respecte, així com pel compliment dels deures.

Article 10. *Aplicació i interpretació.*

1. Cap de les disposicions d'aquest títol no es pot desplegar, aplicar o interpretar de manera que redueixi o limiti els drets fonamentals que reconeixen la Constitució i els tractats i convenis internacionals que ha ratificat l'Estat espanyol.

2. Els drets, deures i principis d'aquest títol no comporten una alteració del règim de distribució de competències, ni la creació de títols competencials nous o la modificació dels ja existents.

Article 11. *Dret d'igualtat i cooperació.*

1. Els poders públics canaris han de garantir les mesures necessàries per fer efectius els drets de les persones a la igualtat, la no discriminació, la participació en la vida pública, el desenvolupament econòmic, la llibertat i el respecte als drets humans.

2. Els poders públics han de garantir el dret a la igualtat de tracte i a la no discriminació per raons de sexe, gènere, naixement, etnicitat, idees polítiques i religioses, edat, discapacitat, orientació o identitat sexual, malaltia, llengua o qualsevol altra condició o circumstància personal o social. La prohibició de discriminació no impedeix accions positives en benefici de sectors, grups o persones desafavorides.

3. Els poders públics canaris han de vetllar pel foment de la pau, la tolerància, així com la cooperació al desenvolupament, i a aquest efecte s'han d'establir programes i acords amb els països veïns i propers, geogràficament o culturalment, així com amb les organitzacions no governamentals i les institucions públiques i privades, que siguin necessaris per garantir l'efectivitat i eficàcia de les polítiques esmentades a Canàries i a l'exterior.

CAPÍTOL II

Drets i deures

Article 12. *Família.*

1. Totes les persones tenen dret a la protecció social, jurídica i econòmica per atendre les situacions familiars, en les modalitats diferents de famílies. Per llei s'han de determinar les formes i condicions d'accés a les ajudes esmentades de conformitat amb el criteri d'igualtat.

2. Els poders públics canaris han de promoure mesures i polítiques actives dirigides a obtenir la conciliació de la vida personal, familiar i laboral de dones i homes.

Article 13. *Drets de les persones menors d'edat.*

1. Les persones menors d'edat tenen dret a rebre l'atenció integral necessària per al desenvolupament de la seva personalitat i el seu benestar en el context familiar i social.
2. Prevalen l'interès i els beneficis de les persones menors, en coordinació amb els de la família, en l'aplicació i la interpretació de normes, polítiques i tot tipus de mesures orientades a aquestes.

Article 14. *Drets de les persones joves.*

Les administracions han de promoure polítiques públiques que afavoreixin l'emancipació dels joves, i els han de facilitar l'accés a la formació, a l'educació, a la sanitat, a la cultura, a l'associacionisme, al món laboral i a l'habitatge perquè puguin desenvolupar el seu propi projecte de vida i participar en igualtat de drets i deures en la vida social i cultural, en els termes que estableixin les lleis.

Article 15. *Drets de les persones grans.*

Els poders públics canaris han de garantir a les persones grans una vida digna i independent, una atenció integral per a la promoció de la seva autonomia personal i de l'envelliment actiu i el dret a una atenció sanitària, social i assistencial, i han de promoure i assegurar les accions i mesures necessàries per al seu benestar social, econòmic i personal, així com a percebre prestacions en els termes que estableixin les lleis.

Article 16. *Drets de les persones en situació de discapacitat i de dependència.*

1. Es garanteix el dret a una vida digna i independent de totes les persones que estiguin en situació de discapacitat o de dependència.
2. Els poders públics han de promoure activament el dret de les persones en situació de discapacitat o de dependència a accedir en termes d'igualtat i sense cap discriminació a l'exercici dels seus drets, i han de garantir el seu desenvolupament personal i social.
3. Els poders públics han de garantir un sistema de qualitat dels serveis i les prestacions especialitzats per a les persones en situació de discapacitat o de dependència, amb la supressió de barreres físiques i legals, i han de facilitar el seu desenvolupament en totes les facetes, de conformitat amb el que estableixin les lleis.
4. L'ús de la llengua de signes espanyola i les condicions que permetin assolir la igualtat de tracte de les persones sordes que optin per aquesta llengua, que ha de ser objecte d'ensenyament, protecció i respecte. A aquests efectes, i entre altres accions, s'han d'adoptar les mesures necessàries que permetin la comunicació a través del llenguatge de signes entre les persones sordes i les administracions de la Comunitat.

Article 17. *Dret a la igualtat entre dones i homes.*

1. Els poders públics canaris han de garantir la igualtat efectiva entre dones i homes en l'àmbit públic i privat, i han de vetllar per la conciliació de la vida familiar i professional.
2. S'han d'adoptar mesures efectives per educar en valors d'igualtat, no sexistes, així com polítiques i accions actives que proporcionin a les dones protecció integral a les víctimes de la violència masclista, i s'ha de prestar una atenció especial a les mesures preventives.

Article 18. *Dret a l'orientació sexual.*

Els poders públics canaris han de reconèixer, d'acord amb la llei, el dret de les persones a la seva identitat de gènere i han de garantir la no discriminació per aquest motiu o per la seva orientació sexual.

Article 19. *Drets en l'àmbit de la salut.*

1. Totes les persones tenen dret a la protecció de la salut i a l'accés en condicions d'igualtat i gratuïtat al servei sanitari de responsabilitat pública, en els termes que estableixen les lleis.

2. Els poders públics canaris han d'establir mitjançant una llei les condicions que garanteixin a les persones usuàries del servei públic canari de salut els drets següents:

a) A l'accés en condicions d'igualtat i gratuïtat, amb respecte, en tot cas, al que disposa la normativa bàsica estatal, a tots els serveis i les prestacions del sistema públic canari de salut.

b) A una informació integral dels drets que les assisteixen, dels centres, els serveis i les prestacions del sistema canari de salut.

c) A una informació integral sobre els seus processos de malaltia, dels seus tractaments i les conseqüències derivades de l'aplicació d'aquests, que els permeti adoptar una decisió i prestar el consentiment informat per ser sotmeses, si s'escau, a un tractament mèdic.

d) A l'elecció de professional mèdic i de centre sanitari en l'àmbit del sistema públic de salut.

e) Al consell genètic i la medicina predictiva.

f) A la prestació d'una atenció sanitària ràpida, sense demores indegudes, i a la garantia d'un temps màxim raonable per a l'accés als serveis i tractaments.

g) A disposar d'una segona opinió facultativa sobre els seus processos de salut.

h) A l'accés a cures paliatives i a viure amb dignitat el procés de la seva mort.

i) A la confidencialitat en el tractament de les dades relatives a la seva salut i les seves característiques genètiques, i l'accés al seu propi historial clínic.

j) A rebre assistència geriàtrica especialitzada.

k) A rebre actuacions i programes sanitaris específics i especialitzats, en els casos de persones afectades per malalties cròniques, mentals, o persones que pertanyin a grups específics reconeguts sanitàriament com de risc.

Article 20. *Dret a formular instruccions prèvies.*

Totes les persones majors d'edat i capaces, en els termes que estableixen les lleis, tenen dret a declarar lliurement de manera anticipada i expressa la seva voluntat sobre les cures i els tractaments i, si s'escau, sobre el destí del seu cos i els òrgans d'aquest, per tal que aquesta voluntat es compleixi si, quan arribi el moment, la persona no està en condicions d'expressar-la personalment.

Article 21. *Drets en l'àmbit de l'educació.*

1. Totes les persones tenen dret a una educació pública, gratuïta, aconfessional i de qualitat, i s'ha de prestar una atenció especial a l'educació infantil, en els termes de la llei.

2. Els poders públics canaris han de garantir l'accés al sistema públic d'ensenyament de totes les persones en condicions d'igualtat, no discriminació i atenent criteris d'accessibilitat universal, i s'han de determinar a aquest efecte per llei els criteris i les condicions necessàries.

3. Es garanteix als i les alumnes, en els termes que s'estableixin normativament, l'accés a llibres de text i material didàctic necessari en tots els nivells obligatoris d'educació en els centres del sistema públic canari d'ensenyament.

4. Es garanteix el dret de totes les persones a accedir al sistema públic de beques i ajudes en condicions d'igualtat, en les etapes formatives no gratuïtes, inclosa la universitària, en els termes que estableixi la llei, i s'han de promoure accions positives per als col·lectius amb més vulnerabilitat.

5. Totes les persones tenen dret a la formació professional i a la formació permanent, en els termes que estableixen les lleis.

6. Les persones amb necessitats educatives especials tenen dret a rebre el suport necessari que els permeti accedir al sistema educatiu, de manera que es garanteixi la seva

integració efectiva en el sistema educatiu i la seva evolució formativa, d'acord amb el que estableixen les lleis.

7. Els plans educatius han de contenir una educació integral, i han de tenir en compte els valors d'igualtat, entre dona i home, no sexisme, educar en la no-violència, no discriminació per cap raó, solidaritat i cooperació, diversitat i identitat cultural, participació social i política, així com incorporar l'ús i el desenvolupament de les noves tecnologies.

8. Són part integrant dels plans educatius en l'etapa obligatòria matèries referents a la història, geografia, societat, política i cultura de Canàries.

9. El sistema públic d'ensenyament garanteix el dret de les mares i els pares a optar per una formació religiosa i moral conforme a les seves pròpies conviccions.

10. Els membres de la comunitat educativa tenen dret a participar en els assumptes escolars i universitaris en els termes que estableixen les lleis.

Article 22. *Dret d'accés a l'habitatge.*

Els poders públics canaris han de garantir el dret de totes les persones a un habitatge digne i regular-ne la funció social, mitjançant un sistema de promoció pública, en condicions d'igualtat i en els termes que estableixin les lleis, i han de posar una atenció especial als col·lectius socials més vulnerables. S'ha de regular l'ús del sòl d'acord amb l'interès general per evitar-ne l'especulació.

Article 23. *Drets en l'àmbit laboral i professional.*

1. Els poders públics canaris han de promoure totes les polítiques actives i mesures que siguin necessàries per garantir el dret de totes les persones al treball.

2. En l'exercici efectiu del dret al treball, els poders públics canaris garanteixen a totes les persones:

- a) El dret a la formació professional per a l'ocupació i la promoció professional, assegurant les condicions d'igualtat, accessibilitat universal i no discriminació.
- b) El dret d'accés a l'ocupació pública en condicions d'igualtat.
- c) El dret a exercir les tasques laborals i professionals en condicions de garantia per a la seva salut física i psíquica, la seva integritat, la seva seguretat i la seva dignitat.
- d) El dret a la informació, la consulta i la participació en les empreses.
- e) L'adopció de mesures per impedir l'assetjament, l'explotació o el maltractament en l'àmbit laboral.

3. Els poders públics canaris han de fomentar especialment la inserció, la formació professional i l'accessibilitat al treball remunerat en condicions d'igualtat a les dones, a les persones joves i a les persones amb discapacitat.

4. Les organitzacions sindicals i empresarials tenen dret a exercir les seves funcions en els àmbits de la concertació social, la participació i la col·laboració social.

Article 24. *Dret a una renda de ciutadania.*

1. Les persones que estiguin en situació d'exclusió social tenen dret a accedir a una renda de ciutadania en els termes que estableixin les lleis.

2. Els poders públics canaris han de vetllar per erradicar els efectes de la pobresa i l'exclusió social en les persones que viuen a Canàries a través del desenvolupament dels serveis públics.

Article 25. *Drets de consumidors i usuaris.*

Les persones, en la seva condició de consumidores i usuàries de béns i de serveis, tenen dret, en els termes que s'estableix per llei:

- a) Que els poders públics canaris garanteixin la protecció de la seva salut, la seva seguretat i els seus interessos econòmics, i un règim de garanties dels productes i serveis adquirits.

b) A una informació integral dels productes, els serveis i les prestacions que s'ofereixin per al seu consum.

c) A associar-se lliurement i a participar activament pel que fa a l'Administració pública.

Article 26. *Drets en l'àmbit del medi ambient.*

1. Totes les persones tenen dret a viure en un medi ambient equilibrat, sostenible, sense contaminació i respectuós amb la salut, i a gaudir dels recursos naturals i del paisatge terrestre i marí en condicions d'igualtat, fent un ús responsable d'aquests. Així mateix, en els termes que determinin les lleis, tenen el deure correlatiu de protegir-lo i millorar-lo per a les generacions presents i futures, així com suportar les limitacions amb què aquesta protecció puguin afectar els seus interessos.

2. Els poders públics canaris han de garantir la defensa i protecció de la natura, el medi ambient, el paisatge i la biodiversitat, tant en espais terrestres com marins. S'han d'establir polítiques de gestió, ordenació i millora de la seva qualitat, d'acord amb el principi de desenvolupament sostenible, que s'han d'harmonitzar amb les transformacions que es produeixen per l'evolució social, econòmica i ambiental, i s'ha d'evitar l'especulació urbanística sobre el territori.

3. Totes les persones tenen dret a accedir a la informació mediambiental de què disposen els poders públics canaris.

Article 27. *Dret en l'àmbit cultural.*

1. Tots els ciutadans i les ciutadanes de Canàries tenen dret a accedir en condicions d'igualtat a la cultura i al desenvolupament de les seves capacitats creatives individuals i col·lectives.

2. Totes les persones tenen el deure de respectar i preservar el patrimoni cultural de Canàries en totes les seves manifestacions.

3. Els poders públics canaris han de garantir la pràctica d'activitats culturals, artístiques i formatives en condicions d'igualtat en tot el territori de Canàries, i han de promoure les accions i mesures necessàries i tenir en compte la doble insularitat.

4. Els poders públics canaris han de vetllar per la protecció i la defensa de la identitat, el patrimoni històric i els valors i interessos de Canàries, del llegat etnogràfic i arqueològic dels aborígens prehistòrics i de les altres cultures que han anat poblant l'arxipèlag, així com de les diferents modalitats lingüístiques, en particular del xiulet gomer.

Article 28. *Dret d'accés a les tecnologies de la informació i de la comunicació.*

Els poders públics canaris han de fomentar la formació i l'accés a les noves tecnologies, i han de participar activament en la societat del coneixement, la informació i la comunicació.

Article 29. *Drets en l'àmbit dels serveis socials.*

1. Totes les persones tenen dret a accedir en condicions d'igualtat a les prestacions i els serveis del sistema públic de serveis socials de responsabilitat pública.

2. Els poders públics canaris garanteixen el deure d'informació integral dels serveis i les prestacions a càrrec seu.

3. Els poders públics canaris han d'establir, en la forma que determini la llei, plans especialitzats d'atenció per a les persones que garanteixin els drets que disposen els articles 16 i 24 d'aquest Estatut.

Article 30. *Dret a la protecció de les dades personals.*

Es garanteix el dret efectiu de totes les persones a la privacitat i protecció de les seves dades personals que contenen els arxius i fitxers que són competència de les

administracions públiques canàries, així com el dret a accedir a aquestes dades, a examinar-les, corregir-les i cancel·lar-les.

Article 31. *Drets de participació.*

En l'àmbit de la participació política, les persones que tinguin la condició política de canaris, de conformitat amb el que estableixen aquest Estatut i les lleis, tenen dret:

- a) A participar en condicions d'igualtat en els assumptes públics de Canàries, de manera directa o bé a través de representants.
- b) A elegir lliurement els seus representants als òrgans polítics representatius i a concórrer com a candidats i candidates en els processos electorals.
- c) A promoure i presentar iniciatives legislatives al Parlament de Canàries, i a participar, directament o a través d'entitats associatives, en el procés d'elaboració de les lleis del Parlament, en els termes que estableixi el Reglament de la cambra.
- d) A dirigir peticions i a plantejar queixes a les institucions i administracions públiques canàries.
- e) A promoure la convocatòria de consultes populars en l'àmbit espacial de Canàries, així com participar-hi. Tot això, sense perjudici de les competències de l'Estat en matèria de referèndum.

Article 32. *Dret a una bona administració.*

L'actuació de les administracions públiques canàries s'ha d'ajustar als principis d'igualtat, no discriminació i respecte, així com de màxima qualitat en la prestació dels serveis, i, a més, s'hi han de garantir, en els termes de la llei, els drets següents:

- a) A la informació integral sobre els serveis i les prestacions, i l'estat de la tramitació dels assumptes que la concerneixin.
- b) A un tractament imparcial i objectiu dels assumptes que els afectin.
- c) A la resolució dels assumptes en un termini raonable.
- d) A l'accés a la informació pública, els arxius i els registres de les institucions, els òrgans i els organismes públics canaris, en els termes que preveuen la Constitució i les lleis.
- e) A la formulació de queixes sobre el funcionament dels serveis públics, i a la seva resolució.

Article 33. *Drets en l'àmbit de la justícia.*

1. Els poders públics canaris han de garantir, en l'àmbit de les seves competències, la qualitat dels serveis de l'Administració de justícia, l'atenció a les víctimes i l'accés a la justícia gratuïta.

2. En el marc de la legislació penitenciària estatal, els poders públics canaris han de promoure els acords necessaris perquè les persones privades de llibertat amb residència a Canàries compleixin les seves condemnes en territori canari, i han de facilitar al seu torn les mesures de reinserció i integració social d'aquestes persones.

Article 34. *Dret a la memòria històrica.*

1. Els poders públics canaris han de vetllar pel coneixement i el manteniment de la memòria històrica de Canàries com a patrimoni col·lectiu que testimonia la defensa de la identitat i la cultura del poble canari i la resistència i la lluita pels drets i les llibertats democràtiques. Amb aquesta finalitat, han d'adoptar les iniciatives institucionals necessàries per al reconeixement i la rehabilitació de tots els ciutadans que han patit persecució com a conseqüència de la defensa de la seva identitat cultural, de la democràcia i de l'autogovern de Canàries.

2. Els poders públics canaris han de vetllar perquè la memòria històrica es converteixi en un símbol permanent d'identitat, de multiculturalitat, de tolerància, de dignitat dels valors democràtics, de rebuig dels totalitarismes i de reconeixement de totes les persones que han patit persecució a causa de les seves opcions personals, ideològiques o de consciència.

Article 35. *Drets dels animals*

En els termes que es fixin per llei, d'acord amb la Constitució i el Tractat de funcionament de la Unió Europea, les administracions públiques canàries han de vetllar pel manteniment i la salvaguarda dels animals, a més de reconèixer-los com a éssers que senten i amb dret a no ser utilitzats en activitats que comportin maltractament o crueltat. Així mateix, s'ha de fixar el règim d'infraccions i sancions.

Article 36. *Garantia dels drets.*

1. Els drets que reconeix aquest capítol s'han d'aplicar en la seva interpretació i el seu sentit més favorable per a la seva plena eficàcia.

2. Els actes que vulnerin els drets que reconeix aquest títol poden ser objecte de recurs davant la jurisdicció corresponent, d'acord amb els procediments que estableixin les lleis processals de l'Estat.

3. Sense perjudici de les garanties constitucionals, qualsevol persona es pot dirigir a la Diputació del Comú en defensa dels seus drets per les possibles lesions imputables a les administracions públiques de Canàries.

CAPÍTOL III

Principis rectors

Article 37. *Principis rectors.*

Els poders públics canaris assumeixen com a principis rectors de la seva política:

1. La promoció de les condicions necessàries per al lliure exercici dels drets i les llibertats que reconeixen la Constitució i aquest Estatut.

2. El foment de la cohesió econòmica, territorial i social de l'arxipèlag, i han de garantir la igualtat de drets independentment del lloc de residència.

3. La transparència de la seva activitat i el bon govern en la gestió pública.

4. La igualtat de les persones i els grups en què s'integren, i especialment el respecte a la igualtat entre homes i dones en tots els àmbits, en particular, en matèria d'ocupació, treball i retribució.

5. Els poders públics han de garantir la transversalitat en la incorporació de la perspectiva de gènere en totes les polítiques públiques.

6. L'erradicació de la societat canària d'actituds sexistes, xenòfobes, racistes, homòfobes, bèl·liques o de qualsevol altra naturalesa que atemptin contra la igualtat i la dignitat de les persones.

7. La defensa, la promoció i l'estudi de l'espanyol de Canàries, com a varietat lingüística de l'espanyol atlàntic.

8. La integració en els plans de formació en tots els nivells, i en les actuacions de les administracions públiques de l'educació en valors que fomentin la igualtat, la tolerància, la integració, la llibertat, la solidaritat i la pau.

9. La promoció de la participació de les famílies en l'educació dels fills i les filles en el marc de la comunitat educativa facilitant l'accés a les activitats d'educació en el temps lliure.

10. L'impuls de la recerca científica i tècnica de qualitat i de la creativitat artística, la incorporació de processos innovadors, l'accés a la informació i a les noves tecnologies.

11. La promoció de Canàries com a plataforma de pau i solidaritat.
12. La solidaritat que consagra l'article 138 de la Constitució, i han de vetllar per l'efectivitat de l'atenció particular a les circumstàncies específiques a Canàries de la ultraperifericitat i de la doble insularitat.
13. La promoció de polítiques de transport i de comunicació basades en criteris de sostenibilitat, que fomentin la utilització del transport públic i la millora de la mobilitat i de la seguretat viària. Les administracions públiques han de vetllar mitjançant l'acció institucional per facilitar l'accessibilitat universal a les persones amb discapacitat a l'arxipèlag en els seus diferents mitjans de transport, així com en les infraestructures i instal·lacions de caràcter tant públic com privat, de conformitat amb el que estableixen les lleis.
14. La protecció efectiva dels recursos naturals estratègics bàsics de Canàries, especialment l'aigua i els recursos energètics, i n'han d'assegurar el control públic per les administracions canàries, en el marc de la seva competència.
15. La preservació i millora de la qualitat mediambiental i la biodiversitat de l'arxipèlag com a patrimoni comú per mitigar els efectes del canvi climàtic.
16. L'estalvi energètic i la promoció de les energies renovables, en especial pel que fa a la política de transports i comunicacions.
17. La garantia que les institucions públiques han de vetllar pel benestar animal, lluitar contra el maltractament i protegir de manera particular les espècies en perill d'extinció i els endemismes amb presència a l'arxipèlag.
18. La participació activa de tots els ciutadans i les ciutadanes de Canàries en la vida política, econòmica, cultural i social de Canàries.
19. L'organització d'una Administració de justícia, eficaç, sense dilacions indegudes i propera als ciutadans i les ciutadanes de Canàries.
20. La promoció de les condicions per a la participació de la joventut en el desenvolupament polític, cultural i social de les illes.
21. La protecció jurídica, econòmica i social de la família i de les persones menors garantint les cures necessàries per al seu benestar.
22. Vetllar pel dret de les persones grans a portar una vida digna i independent.
23. La promoció de l'autonomia, la igualtat d'oportunitats i la integració social i laboral de les persones amb discapacitat, amb una atenció especial a la seva aportació activa al conjunt de la societat i a l'eliminació de les barreres atenent criteris d'accessibilitat universal.
24. La integració de col·lectius desfavorits i, en particular, de les persones migrants i refugiades, a través dels principis del reconeixement mutu, el respecte a les diferències i la igualtat de drets i deures en el marc dels principis i valors constitucionals.
25. Una política econòmica i fiscal destinada a un creixement estable i, de manera prioritària, a la consecució de la plena ocupació i la redistribució equitativa de la renda i la riquesa entre els ciutadans i les ciutadanes de Canàries de conformitat amb els criteris de justícia social.
26. La protecció efectiva de la llibertat d'empresa en una economia de mercat. S'han d'ordenar els mercats per assegurar la competència lliure i lleial, l'activitat empresarial, la productivitat i la col·laboració entre les empreses.
27. La promoció del diàleg social amb sindicats i empresaris com a instruments necessaris en la concepció i l'execució de les polítiques de cohesió i desenvolupament, i els poders públics han d'adoptar les mesures necessàries per garantir els drets laborals i sindicals de les persones treballadores.
28. El foment de l'activitat turística i la seva ordenació s'han de portar a terme amb l'objectiu d'aconseguir un model de desenvolupament sostenible, especialment respectuós amb el medi ambient, el patrimoni cultural canari i el territori.
29. El foment del sector agrícola, ramader i pesquer.
30. La promoció de la diversificació de les activitats productives a Canàries.

TÍTOL II

De les institucions de la Comunitat Autònoma de Canàries

CAPÍTOL I

Del Parlament

Article 38. *Naturalesa.*

1. El Parlament de Canàries, òrgan representatiu del poble canari, és elegit mitjançant sufragi universal, directe, igual, lliure i secret.
2. El Parlament de Canàries és inviolable.
3. La durada del mandat és de quatre anys, sense perjudici dels supòsits de dissolució anticipada.

Article 39. *Règim electoral.*

1. Són electors i elegibles les persones majors d'edat inscrites en el cens que gaudeixin de la condició política de canaris, segons aquest Estatut, i estiguin en ple gaudi dels seus drets civils i polítics, sense perjudici de les causes d'inelegibilitat que estableix la llei.
2. Una llei del Parlament de Canàries aprovada per una majoria de tres cinquens, a iniciativa dels seus membres, regula el règim electoral d'acord amb les bases següents:
 - a) El sistema electoral és el de representació proporcional.
 - b) El nombre de diputats no és inferior a cinquanta ni superior a setanta-cinc.
 - c) Les circumscripcions electorals poden ser d'àmbit autonòmic, insular o de tots dos. Cadascuna de les illes d'El Hierro, Fuerteventura, Gran Canària, La Gomera, Lanzarote, La Palma i Tenerife constitueixen una circumscripció electoral. S'estableix el nombre de diputats i diputades assignats a cada circumscripció.
 - d) S'estableix el percentatge mínim de vots que han d'obtenir les llistes electorals per accedir al repartiment d'escons.
 - e) A cap circumscripció insular no se li pot assignar un nombre de diputats i diputades inferior a una altra que tingui menys població de dret.

Article 40. *Estatut dels diputats.*

1. Els diputats no estan subjectes a mandat imperatiu.
2. Els membres del Parlament són inviolables pels vots i les opinions que emetin en l'exercici del seu càrrec. Durant el seu mandat, no poden ser detinguts ni retinguts, excepte en cas de flagrant delictes.
3. Els membres del Parlament de Canàries perceben les assignacions econòmiques que estableixin els pressupostos de la cambra, per a la seva integració posterior en els pressupostos generals de la Comunitat Autònoma de Canàries.

Article 41. *Organització i funcionament.*

1. El Parlament, en la primera reunió de cada legislatura, elegix una mesa formada per una presidència, dues vicepresidències i dues secretaries. El Reglament del Parlament regula tant el procediment per a la seva elecció com les seves funcions.
2. El Parlament gaudeix d'autonomia organitzativa, financera, administrativa i disciplinària, i fixa el seu propi pressupost amb plena autonomia. Així mateix, elabora i aprova l'estatut del personal que en depèn.
3. El Parlament funciona en ple i en comissions.
4. El Parlament elabora el seu Reglament, que s'ha d'aprovar per majoria absoluta dels seus membres. S'hi determinen el règim de sessions, la formació de grups parlamentaris i el funcionament de la Diputació Permanent, així com totes les altres qüestions que afectin els procediments legislatius i de control polític.
5. Els cabildos insulars participen en el Parlament a través de la Comissió General de Cabildos Insulars. El Reglament de la cambra en fixa la composició. És preceptiu

l'informe de la comissió esmentada quan es tramitin assumptes que afectin les illes i els seus cabildos insulars.

6. Els acords al Parlament s'adopten per majoria simple, a excepció dels casos en què en aquest Estatut es requereixin altres majories. No obstant això, quan, en el Ple del Parlament, almenys els dos terços dels diputats elegits en una mateixa circumscripció insular s'oposin de manera motivada a l'adopció d'un acord perquè el consideren perjudicial per a l'illa, l'assumpte s'ha de posposar a la sessió plenària següent.

7. El Parlament es reuneix en períodes de sessions compresos dins de les dates que assenyali el Reglament del Parlament. Fora dels períodes esmentats, la cambra pot celebrar sessions extraordinàries, que ha de convocar el president d'aquesta, amb especificació de l'ordre del dia, a petició de la Diputació Permanent, d'una quarta part dels diputats, de dos grups parlamentaris i del Govern.

8. El Parlament ha de fomentar la participació ciutadana, i el Reglament de la cambra fixa les mesures i els instruments sobre això per als diferents àmbits i òrgans de la cambra.

Article 42. *Comissions d'investigació.*

1. El Parlament pot nomenar, en els termes que estableix el Reglament de la cambra, comissions d'investigació sobre qualsevol assumpte d'interès públic. Les seves conclusions no són vinculants per als tribunals ni afecten les resolucions judicials, sense perjudici que el resultat de la investigació es comuniqui al Ministeri Fiscal per a l'exercici, quan sigui procedent, de les accions oportunes.

2. Aquestes comissions poden requerir la presència davant seu de qualsevol persona per informar, i sol·licitar al Govern, a qualsevol de les administracions públiques i de les institucions o organismes que en depenen la informació i documentació que necessitin.

Article 43. *Funcions.*

Són funcions del Parlament:

- a) Exercir la potestat legislativa de la Comunitat Autònoma.
- b) Aprovar els pressupostos d'aquesta.
- c) Elegir la persona titular de la presidència de Canàries i controlar políticament l'acció del Govern.
- d) Designar, per a cada legislatura del Parlament, els senadors representants de la Comunitat Autònoma, i assegurar, en tot cas, la representació proporcional adequada. Els senadors designats pel Parlament de Canàries poden comparèixer davant aquest, en la forma que determini el Reglament, per informar de la seva activitat en el Senat.
- e) Sol·licitar del Govern de l'Estat l'adopció i la presentació de projectes de llei, i presentar directament proposicions de llei davant les Corts Generals, d'acord amb l'article 87.2 de la Constitució.
- f) Interposar recursos d'inconstitucionalitat i personar-se davant el Tribunal Constitucional en els supòsits i en els termes que preveuen la Constitució i la seva llei orgànica.
- g) Qualsevol altres que li assigni la Constitució, aquest Estatut o les lleis.

CAPÍTOL II

De les lleis i altres normes amb força de llei

Article 44. *Iniciativa legislativa.*

1. La iniciativa legislativa correspon al Govern de Canàries i als diputats, en els termes que estableixi el Reglament del Parlament.

2. La iniciativa legislativa correspon, així mateix, a cadascun dels cabildos insulars, en els termes que estableixi el Reglament del Parlament.

3. Els ajuntaments canaris, quan actuïn agrupats especialment a aquest efecte i representant el percentatge de població i el nombre de municipis que determini el Reglament del Parlament, poden exercir la iniciativa legislativa.

4. La iniciativa legislativa popular, com a expressió del dret de participació que reconeix l'article 31 d'aquest Estatut, s'ha de regular per llei del Parlament.

Article 45. *Delegació legislativa.*

1. El Parlament de Canàries pot delegar en el Govern la potestat de dictar normes amb rang de llei, excepte en els supòsits següents:

- a) Les lleis del pressupost de la Comunitat Autònoma.
- b) Les lleis d'institucions autonòmiques o que requereixin una majoria qualificada del Parlament.

2. La delegació legislativa s'ha d'atorgar mitjançant una llei de bases, quan el seu objecte sigui la formació de textos articulats, o per una llei ordinària, quan es tracti de refundre diversos textos legals en un de sol.

3. La delegació legislativa s'ha d'atorgar al Govern de manera expressa per a una matèria concreta i amb la fixació del termini per al seu exercici. No es pot fer ús de la delegació quan el Govern estigui en funcions per la dissolució del Parlament.

La delegació s'esgota per l'ús que en faci el Govern, mitjançant la publicació de la norma corresponent, que rep el nom de decret legislatiu. No es pot entendre concedida de manera implícita o per un temps indeterminat. Tampoc no pot permetre la subdelegació a autoritats diferents del mateix Govern.

4. Les lleis de bases han de delimitar amb precisió l'objecte i l'abast de la delegació legislativa i els principis i criteris que s'han de seguir en el seu exercici, i en cap cas no es pot autoritzar la modificació de la mateixa llei de bases, ni facultar per dictar normes amb caràcter retroactiu.

5. L'autorització per refundre textos legals determina l'àmbit normatiu a què es refereix el contingut de la delegació, i especifica si se circumscriu a la mera formulació d'un text únic o si s'hi inclou la de regularitzar, aclarir i harmonitzar els textos legals que s'han de refundre.

6. El control de la legislació delegada s'ha de portar a terme en els termes que estableix el Reglament del Parlament de Canàries, sense perjudici del que correspon, segons la legislació aplicable, al Tribunal Constitucional i a la jurisdicció contenciosa administrativa. Les lleis de delegació poden establir, a més, altres mecanismes de control.

Article 46. *Decrets llei.*

1. En cas de necessitat extraordinària i urgent, el Govern pot dictar normes amb rang de llei, que reben el nom de decrets llei.

2. Les normes esmentades, que tenen caràcter provisional, no poden afectar els supòsits exclosos a l'article anterior ni la regulació essencial dels drets que estableix aquest Estatut.

3. Els decrets llei els ha de convalidar el Parlament de Canàries en el termini de trenta dies naturals comptats a partir de la data de la seva publicació, i s'ha de convocar la Diputació Permanent si el Parlament no està constituït. El Parlament s'ha de pronunciar expressament dins del termini esmentat sobre la seva convalidació o derogació.

4. Durant el termini que estableix l'apartat anterior, es poden tramitar com a projectes de llei pel procediment d'urgència.

Article 47. *Promulgació i publicació.*

1. Les lleis del Parlament de Canàries i altres normes amb força de llei les promulga en nom del rei el president o la presidenta de la Comunitat Autònoma i es publiquen en el «Butlletí Oficial de Canàries» en el termini de 15 dies des de la seva aprovació i en el

«Butlletí Oficial de l'Estat». Als efectes de la seva entrada en vigor, regeix la data de la seva publicació en el «Butlletí Oficial de Canàries».

2. El control de la constitucionalitat de les lleis del Parlament de Canàries i altres normes amb força de llei correspon al Tribunal Constitucional.

CAPÍTOL III

De la presidència de Canàries

Article 48. *Elecció.*

1. El Parlament elegeix entre els seus membres la persona titular de la presidència.

2. La presidència del Parlament, prèvia consulta amb les forces polítiques que hi són representades, i oïda la Mesa, ha de proposar una candidatura a la presidència de Canàries.

3. La persona proposada ha de presentar el seu programa de govern al Parlament. Per ser elegida, ha d'obtenir en primera votació majoria absoluta; si no l'obté, s'ha de procedir a una nova votació passades 48 hores, i la confiança s'entén atorgada si obté majoria simple.

4. En cas que no s'aconsegueixi la majoria esmentada, s'han de tramitar propostes successives en la forma prevista anteriorment. Si transcorregut el termini de dos mesos, a partir de la primera votació d'investidura, cap candidatura no ha obtingut la confiança del Parlament, aquest queda dissolt automàticament, i s'ha de procedir a la convocatòria de noves eleccions per a aquest.

5. Una vegada elegida, la persona titular de la presidència la nomena el rei.

Article 49. *Estatut personal.*

1. La presidència designa i separa lliurement la persona titular de la vicepresidència i els membres restants del Govern, dirigeix i coordina la seva actuació i, com a titular de la presidència de la Comunitat Autònoma de Canàries, té la més alta representació de Canàries i l'ordinària de l'Estat a la Comunitat Autònoma.

2. La presidència pot delegar temporalment funcions executives pròpies en la persona titular de la vicepresidència i en els altres membres del Govern.

3. La persona titular de la presidència és responsable políticament davant el Parlament.

4. La presidència pot proposar per iniciativa pròpia o a sol·licitud de la ciutadania, de conformitat amb les lleis, la celebració de consultes populars en l'àmbit de la Comunitat Autònoma de Canàries, sobre qüestions d'interès general en matèries autonòmiques o locals.

5. La persona titular de la vicepresidència, que ha de ser membre del Parlament de Canàries, substitueix la persona titular de la presidència en cas de vacança i absència o malaltia del seu titular.

CAPÍTOL IV

Del Govern

Article 50. *Funcions.*

Correspon al Govern de Canàries:

1. La direcció política de la Comunitat Autònoma de Canàries i de la seva Administració.

2. Les funcions executives i administratives, de conformitat amb el que estableixen aquest Estatut i les lleis.

3. La potestat reglamentària.

4. La planificació de la política econòmica de la Comunitat Autònoma de Canàries i la seva coordinació amb les polítiques insulars, tenint en compte les necessitats de cada illa i l'interès general.

5. La interposició de recursos d'inconstitucionalitat i totes les facultats que li atribueixi la Llei orgànica del Tribunal Constitucional.

6. Qualsevol altra potestat o facultat que li confereixin aquest Estatut o les lleis.

Article 51. *Composició.*

1. El Govern de Canàries està compost per les persones titulars de la presidència i de la vicepresidència i pels consellers o les conselleres.

2. La llei regula les atribucions i l'estatut dels seus membres.

3. Els membres del Govern només poden ser detinguts, durant l'exercici del càrrec, en cas de flagrant delictes.

Article 52. *Cessament.*

1. El Govern cessa:

a) Després de la celebració d'eleccions al Parlament de Canàries.

b) Per la pèrdua de la confiança parlamentària de la persona titular de la presidència, segons les previsions d'aquest Estatut.

c) Quan qui tingui la presidència cessi per dimissió; per notòria incapacitat permanent, física o mental, reconeguda pel Parlament per majoria absoluta dels seus membres, que l'inhabiliti per a l'exercici del càrrec; per condemna penal ferma que comporti la inhabilitació per a l'exercici de càrrec públic, o per pèrdua de la condició de diputat del Parlament de Canàries.

d) Quan es produeixi la mort de qui tingui la presidència.

2. El Govern cessant continua en funcions fins a la presa de possessió del nou Govern, que ha de tenir lloc en el termini màxim de quinze dies, a comptar de la data de nomenament de la persona titular de la presidència. Una llei del Parlament de Canàries regula les atribucions del Govern cessant.

CAPÍTOL V

De les relacions entre el Parlament i el Govern

Article 53. *Responsabilitat política.*

El Govern respon solidàriament de la seva gestió política davant el Parlament de Canàries.

No es pot exigir la responsabilitat política individual dels membres del Govern.

Article 54. *Qüestió de confiança.*

La persona titular de la presidència del Govern, amb la deliberació prèvia del Govern, pot plantejar davant el Parlament una qüestió de confiança sobre el seu programa o sobre una declaració de política general.

La confiança s'entén atorgada quan el president obtingui la majoria simple dels vots emesos.

La persona titular de la presidència, juntament amb el seu Govern, cessa si el Parlament li nega la confiança, cas en què s'ha de procedir a l'elecció d'un nou president en la forma que indica l'article 48 d'aquest Estatut.

Article 55. *Moció de censura.*

El Parlament pot exigir la responsabilitat política solidària del Govern mitjançant l'adopció, per majoria absoluta, de la moció de censura. Qualsevol moció de censura ha d'incloure el nom del candidat o la candidata a la presidència i l'ha de presentar, almenys, el quinze per cent dels membres del Parlament.

Els signataris d'una moció de censura rebutjada no en poden presentar una altra durant el mateix període de sessions.

Article 56. *Dissolució anticipada del Parlament.*

1. La persona titular de la presidència, amb la deliberació prèvia del Govern, i sota la seva responsabilitat exclusiva, pot dissoldre el Parlament. La dissolució s'ha d'acordar per un decret, en què es convoquen, al seu torn, eleccions, i que conté tots els requisits que exigeixi la legislació electoral aplicable.

2. La dissolució no es pot decretar quan s'hagi presentat una moció de censura, ni durant el primer any de legislatura.

CAPÍTOL VI

Òrgans de rellevància estatutària

Article 57. *Diputació del Comú.*

1. La Diputació del Comú és l'alta instància comissionada del Parlament de Canàries per a la defensa dels drets fonamentals i les llibertats públiques i supervisa les activitats de les administracions públiques canàries, d'acord amb el que estableixi la llei.

2. En el compliment de les seves funcions pot sol·licitar la col·laboració de tota classe d'autoritats, organismes, funcionaris i entitats de qualsevol Administració pública, amb seu a la Comunitat Autònoma de Canàries.

3. La persona titular de la Diputació del Comú és elegida per la majoria de les tres cinquenes parts dels membres del Parlament de Canàries per a un mandat de cinc anys.

4. Una llei del Parlament de Canàries garanteix la independència de les seves actuacions i en regula l'organització, el funcionament i la cooperació amb el Defensor del Poble.

5. En l'exercici de la seva activitat pot signar els acords de cooperació que consideri necessaris amb institucions similars.

Article 58. *Consell Consultiu de Canàries.*

1. El Consell Consultiu de Canàries és l'òrgan consultiu suprem de la Comunitat Autònoma de Canàries encarregat de dictaminar sobre l'adequació a la Constitució i a l'Estatut d'autonomia de:

- a) Les iniciatives legislatives.
- b) Els decrets llei sotmesos a convalidació del Parlament.
- c) Els projectes de decrets legislatius.
- d) La interposició de recursos d'inconstitucionalitat per part del Parlament o del Govern, així com els plantejaments de conflictes de competència.
- e) Les altres qüestions que determini la seva llei reguladora.

2. La llei en garanteix la imparcialitat i la independència, i en regula la composició, el funcionament i l'estatut dels seus membres.

Article 59. *Audiència de Comptes.*

1. L'Audiència de Comptes, dependent del Parlament de Canàries, fa les funcions de fiscalització externa de la gestió econòmica, financera i comptable del sector públic de la

Comunitat Autònoma i altres ens públics de Canàries, sense perjudici de les competències que corresponen al Tribunal de Comptes, d'acord amb la Constitució.

2. Exerceix les seves funcions per delegació del Parlament en l'examen i la comprovació del compte general de la Comunitat Autònoma de Canàries.

3. Una llei del Parlament de Canàries en regula l'organització i el funcionament.

Article 60. *Comissionat de Transparència i Accés a la Informació Pública.*

1. El Comissionat de Transparència i Accés a la Informació Pública és l'òrgan de foment, anàlisi, control i protecció de la transparència pública i del dret d'accés a la informació pública en l'àmbit de la Comunitat Autònoma de Canàries, d'acord amb el que estableixi la llei.

2. Una llei del Parlament de Canàries en garanteix l'actuació amb plena capacitat, autonomia i independència i en regula l'organització, el funcionament i les relacions amb les administracions públiques, entitats i d'altres a què obliga la llei.

3. El Comissionat de Transparència i Accés a la Informació Pública s'elegeix per majoria de tres cinquenes parts del Parlament de Canàries, de conformitat amb el procediment que la llei determini.

CAPÍTOL VII

De l'Administració de la Comunitat Autònoma de Canàries

Article 61. *Organització de l'Administració.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries l'organització de la seva pròpia Administració pública, de conformitat amb aquest Estatut i les lleis, que ha de respondre als principis d'eficàcia, economia, màxima proximitat als ciutadans i atenció al fet insular.

2. La Comunitat Autònoma de Canàries exerceix les seves funcions administratives, per la seva pròpia Administració o bé, quan ho justifiquin els principis de subsidiarietat, descentralització i eficiència, a través dels cabildos insulars i ajuntaments amb la suficiència financera adequada, de conformitat amb l'Estatut i les lleis.

Article 62. *Règim jurídic.*

1. En l'exercici de les seves competències, l'Administració pública de la Comunitat Autònoma de Canàries gaudeix de les potestats i els privilegis següents:

a) La presumpció de legitimitat i l'executorietat dels seus actes, així com els poders d'execució forçosa.

b) La revisió en via administrativa, tant d'ofici com en via de recurs.

c) La potestat expropiatòria, inclosa la declaració d'ocupació urgent dels béns afectats i l'exercici de les atribucions restants de la legislació expropiatòria.

d) Els poders d'investigació, delimitació i recuperació d'ofici en matèria de béns.

e) La potestat sancionadora, dins dels límits que estableixi l'ordenament jurídic.

f) La facultat d'utilització del procediment de constreyniment.

g) La inembargabilitat dels seus béns i drets, així com les prerrogatives de prelación, preferència i altres de reconegudes a la hisenda pública per al cobrament dels seus crèdits, de conformitat amb les lleis.

h) L'exempció de qualsevol obligació de garantia o caució davant qualsevol organisme administratiu o tribunal jurisdiccional.

2. No s'admeten accions possessòries de tutela sumàries contra les actuacions de la Comunitat Autònoma de Canàries en matèries de la seva competència dutes a terme d'acord amb el procediment establert legalment.

Article 63. *Control de normes, actes i acords.*

1. Les normes sense rang de llei, els actes i acords emanats dels òrgans executius i administratius de la Comunitat Autònoma de Canàries són recurribles en la via contenciosa administrativa, sense perjudici dels recursos administratius i economicoadministratius que siguin procedents i del que estableix l'article 153.b) de la Constitució.

2. Les normes sense rang de llei dels òrgans de la Comunitat Autònoma de Canàries s'han de publicar, per a la seva plena validesa, en el «Butlletí Oficial de Canàries».

TÍTOL III

Organització territorial de Canàries

Article 64. *Disposició general.*

1. Canàries articula la seva organització territorial en illes i municipis, que gaudeixen de plena autonomia per a la gestió dels seus interessos respectius i per a l'exercici de les seves competències, en el marc del que estableixen la Constitució, aquest Estatut i les lleis.

2. L'atribució de competències a les illes i als municipis per les lleis autonòmiques ha de tenir en compte els principis següents:

- a) Garantia de l'autonomia local.
- b) Equitat.
- c) Eficàcia.
- d) Eficiència.
- e) Màxima proximitat al ciutadà.
- f) No duplictat de competències.
- g) Estabilitat pressupostària.

CAPÍTOL I

De les illes i els cabildos insulars

Article 65. *Illes i territoris insulars.*

1. L'organització territorial de Canàries la integren les illes d'El Hierro, Fuerteventura, Gran Canària, La Gomera, Lanzarote, La Palma i Tenerife. L'illa de La Graciosa està agregada administrativament a Lanzarote, així com els illots d'Alegranza, Montaña Clara, Roque del Este i Roque del Oeste i el de Lobos a Fuerteventura.

2. Els cabildos insulars són institucions de la Comunitat Autònoma de Canàries.

3. Els cabildos insulars constitueixen òrgans de govern, representació i administració de cada illa i gaudeixen d'autonomia en la gestió dels seus interessos i l'exercici de les seves competències pròpies, d'acord amb la Constitució, aquest Estatut i les lleis.

4. Els cabildos insulars assumeixen a l'illa la representació ordinària del Govern i de l'Administració autonòmica i exerceixen les funcions administratives autonòmiques que preveuen aquest Estatut d'autonomia i les lleis, així com les que els siguin transferides o delegades.

Article 66. *Capitals insulars.*

La capital de cada illa es fixa on és la seu dels cabildos insulars: la d'El Hierro a Valverde, la de Fuerteventura a Puerto del Rosario, la de Gran Canària a Las Palmas de Gran Canaria, la de La Gomera a San Sebastián de La Gomera, la de Lanzarote a Arrecife, la de La Palma a Santa Cruz de La Palma i la de Tenerife a Santa Cruz de Tenerife.

Article 67. *Organització.*

1. Una llei del Parlament de Canàries, aprovada per majoria absoluta, regula l'organització dels cabildos insulars d'acord amb la Constitució, amb aquest Estatut i les lleis.

2. Són òrgans necessaris dels cabildos insulars el Ple, la presidència, les vicepresidències i el Consell de Govern.

3. El Ple del cabildo insular exerceix la iniciativa legislativa davant el Parlament de Canàries, aprova els pressupostos del cabildo insular, exigeix la responsabilitat política i controla l'acció del Consell de Govern, aprova el reglament orgànic de funcionament, i exerceix totes les funcions que li atorguen aquest Estatut i les lleis del Parlament.

4. El Consell de Govern Insular està integrat per les persones titulars de la presidència, de les vicepresidències, si s'escau, i dels departaments o les àrees executives, i li correspon l'exercici de la funció executiva en relació amb les competències del cabildo insular.

Article 68. *Composició i règim electoral.*

1. Els plens dels cabildos insulars estan compostos pels membres elegits per sufragi universal, igual, lliure, directe i secret mitjançant un sistema de representació proporcional en els termes que estableixi la llei.

2. La durada del mandat és de quatre anys.

3. La llei que preveu l'article anterior regula el nombre de membres que han d'integrar cada cabildo insular, així com les causes d'inelegibilitat i d'incompatibilitat que els afectin, d'acord amb el que estableix la Llei orgànica de règim electoral.

Article 69. *Funcionament i règim jurídic.*

La llei i els reglaments orgànics dels cabildos insulars respectius determinen les regles de funcionament i el règim jurídic de l'actuació d'aquests i dels seus òrgans, així com el règim de les seves funcions i competències respectant la legislació bàsica estatal.

Article 70. *Competències insulars.*

1. A les illes els correspon l'exercici de les competències que els són reconegudes com a pròpies; les que se'ls transfereixin o deleguin, i la col·laboració en el desplegament i l'execució dels acords adoptats pel Govern de Canàries, en els termes que estableixin les lleis del Parlament. Les transferències i delegacions han de portar incorporats els mitjans econòmics, materials i personals que corresponguin.

2. Els cabildos insulars, com a institucions de la Comunitat Autònoma, exerceixen funcions executives de caràcter insular en el marc i dins dels límits de la legislació aplicable, en les matèries següents:

- a) Demarcacions territorials, alteració de termes i denominació oficial dels municipis.
- b) Ordenació del territori.
- c) Carreteres, excepte les que es declarin d'interès autonòmic, en el marc del que disposi la legislació territorial canària.
- d) Transport per carretera, per cable i ferrocarril.
- e) Gestió de ports de refugi i esportius, llevat que es declarin d'interès autonòmic.
- f) Turisme.
- g) Fires i mercats insulars.
- h) Defensa del consumidor.
- i) Assistència social i serveis socials.
- j) Policia d'habitatge. Conservació i administració del parc públic d'habitatges.
- k) Les funcions pròpies de l'Agència d'Extensió Agrària. Infraestructura rural de caràcter insular. Granges experimentals.
- l) Campanyes de sanejament zoonosolari.

- m) Serveis forestals, vies pecuàries i pastures.
- n) Protecció del medi ambient.
- ñ) Aqüicultura i cultius marins.
- o) Artesania.
- p) Cultura, esports, oci i esbargiment. Patrimoni historicoartístic insular. Museus, biblioteques i arxius que no es reservi la Comunitat Autònoma.
- q) Caça.
- r) Residències d'estudiants a l'illa.
- s) Espectacles.
- t) Activitats classificades.
- u) Igualtat de gènere.

Article 71. *Transferència i delegació de funcions.*

Els cabildos insulars, com a institucions de la Comunitat Autònoma, poden transferir o delegar en els ajuntaments l'exercici de les seves funcions administratives pròpies, quan així ho justifiquin els principis de subsidiarietat, descentralització i eficiència.

Article 72. *Activitat de foment i fixació de polítiques pròpies dels cabildos insulars.*

Correspon als cabildos insulars l'exercici de l'activitat de foment, sense perjudici de l'activitat que correspongui a la Comunitat Autònoma, i la fixació de polítiques pròpies. Així mateix, quan així ho decideixin, la fixació de polítiques comunes amb altres illes, comunitats o amb l'Estat, d'acord amb el Govern de Canàries.

Article 73. *Coordinació de l'activitat dels cabildos insulars.*

El Govern de Canàries coordina l'activitat dels cabildos insulars en tot el que afecti directament l'interès general de la Comunitat Autònoma de Canàries. Per a això els pot requerir informació, documentació i, en els termes que disposi la llei, establir objectius i prioritats de l'acció pública, així com utilitzar altres mecanismes de coordinació que preveu la legislació bàsica de l'Estat.

Si un cabildo insular incompleix les obligacions imposades directament per llei, de manera que aquest incompliment afecti l'exercici de competències de la Comunitat Autònoma de Canàries, aquesta ha d'adoptar les mesures necessàries, d'acord amb la legislació bàsica estatal de règim local.

Article 74. *Conferència de presidents.*

1. La Conferència de Presidents és un fòrum institucional de col·laboració del Govern de Canàries i els cabildos insulars que té la funció de servir de trobada i debat dels grans assumptes d'interès comú, la coordinació de les polítiques d'actuació d'interès concurrent i la recerca dels acords que s'hagin d'incorporar als àmbits institucionals corresponents de la Comunitat Autònoma de Canàries i de les illes.

2. La Conferència, integrada pels qui tinguin la presidència de Canàries i de les illes, aprova les seves pròpies normes d'organització i funcionament i es regeix per aquestes normes.

CAPÍTOL II

Dels municipis canaris

Article 75. *Els municipis.*

1. Els municipis, com a entitats locals bàsiques de Canàries, gaudeixen de personalitat jurídica pròpia i d'autonomia plena per a l'exercici de les seves competències. El seu govern, representació i administració correspon als ajuntaments.

2. Els municipis canaris es regeixen pel que disposen les legislacions de l'Estat i de la Comunitat Autònoma de Canàries, dictades en l'àmbit de les seves competències respectives.

3. Els municipis es poden agrupar, en els termes que estableix la llei, per a la gestió de les seves competències i la millor prestació de serveis als seus ciutadans.

4. A més de les seves competències pròpies, els correspon l'exercici de les que els siguin transferides per lleis del Parlament de Canàries o delegades pel Govern, pels cabildos insulars o altres administracions públiques. Les transferències i delegacions han de portar incorporats els mitjans econòmics, materials i personals que corresponguin.

5. En tot cas, els municipis, d'acord amb l'apartat anterior, poden exercir competències, entre d'altres, en les matèries següents:

- a) Consum.
- b) Cultura.
- c) Esports.
- d) Educació.
- e) Ocupació.
- f) Joventut.
- g) Medi ambient.
- h) Urbanisme.
- i) Patrimoni històric.
- j) Igualtat de gènere.
- k) Protecció civil i seguretat ciutadana.
- l) Sanitat i serveis socials.
- m) Transport.
- n) Turisme.
- ñ) Habitatge.
- o) Activitats classificades i espectacles públics.

Article 76. *Consell Municipal de Canàries.*

El Consell Municipal de Canàries és l'òrgan de participació i col·laboració de l'Administració de la Comunitat Autònoma de Canàries i els ajuntaments canaris, i particularment l'encarregat de canalitzar el parer dels ajuntaments en les iniciatives legislatives que n'afectin de manera específica l'organització i les competències. La seva composició, organització i funcions les determina per llei el Parlament de Canàries.

TÍTOL IV

De l'Administració de justícia a Canàries

Article 77. *Competència dels òrgans judicials.*

1. La competència dels òrgans judicials a Canàries s'estén en tots els ordres jurisdiccionals i les instàncies que estableixen la Llei orgànica del poder judicial i les lleis processals de l'Estat.

2. En les matèries de dret propi de la Comunitat Autònoma de Canàries, la competència s'estén a totes les instàncies i els graus, inclosos, si s'escau, el recurs de cassació i el de revisió, en els termes que determinin les lleis processals de l'Estat.

CAPÍTOL I

Del Tribunal Superior de Justícia i del fiscal del Tribunal Superior de Canàries

Article 78. *El Tribunal Superior de Justícia.*

1. El Tribunal Superior de Justícia de Canàries és l'òrgan judicial en què culmina l'organització judicial a Canàries sense perjudici de la jurisdicció que correspon al

Tribunal Suprem, i és competent, en els termes que estableix la Llei orgànica del poder judicial, per conèixer dels recursos i dels procediments en els diferents ordres jurisdiccionals civil, penal, contenciós administratiu, social, i per tutelar els drets que reconeix aquest Estatut.

2. El Tribunal Superior de Justícia de Canàries és l'última instància jurisdiccional de tots els processos judicials seguits davant els òrgans judicials competents de Canàries, així com de tots els recursos que es tramitin en el seu àmbit territorial, sigui quin sigui el dret invocat com a aplicable, d'acord amb la Llei orgànica del poder judicial i sense perjudici de la competència reservada al Tribunal Suprem. La Llei orgànica del poder judicial i la legislació processal de l'Estat determinen l'abast i el contingut dels recursos indicats.

3. Correspon en exclusiva al Tribunal Superior de Justícia de Canàries la unificació de la interpretació del dret propi de Canàries.

4. Correspon al Tribunal Superior de Justícia de Canàries la resolució dels recursos extraordinaris de revisió que autoritzi la llei contra les resolucions fermes dictades pels òrgans judicials de Canàries.

5. El Tribunal Superior de Justícia de Canàries té la seva seu a la ciutat de Las Palmas de Gran Canaria, i s'estableixen a Santa Cruz de Tenerife les sales necessàries per al funcionament adequat d'aquest.

Article 79. *El president del Tribunal Superior de Justícia.*

1. El president del Tribunal Superior de Justícia de Canàries és el representant del poder judicial a Canàries. És nomenat pel rei, a proposta del Consell General del Poder Judicial en els termes que estableixi la Llei orgànica del poder judicial. El president del Govern de Canàries ordena la publicació del nomenament esmentat en el «Butlletí Oficial de Canàries».

2. Els presidents de sala del Tribunal Superior de Justícia de Canàries es nomenen a proposta del Consell General del Poder Judicial en els termes que determini la Llei orgànica del poder judicial.

Article 80. *Competències del Tribunal Superior de Justícia.*

En tot cas, correspon al Tribunal Superior de Justícia de Canàries:

1. Conèixer dels recursos relacionats amb els processos electorals de la Comunitat Autònoma d'acord amb les lleis.

2. Resoldre les qüestions de competència entre òrgans judicials de Canàries, en tots els casos en què no hi hagi un superior comú.

Article 81. *El fiscal superior de Canàries.*

1. El fiscal superior de Canàries és el fiscal en cap del Tribunal Superior de Justícia, representa el Ministeri Fiscal en l'àmbit de la Comunitat Autònoma de Canàries, i ha de ser designat en els termes que estableixi el seu Estatut orgànic.

2. El president del Govern de Canàries ordena la publicació del nomenament del fiscal superior de Canàries en el «Butlletí Oficial de Canàries».

3. El fiscal superior de Canàries ha d'enviar la memòria anual de la Fiscalia del Tribunal Superior de Justícia de Canàries al Govern, al Consell de Justícia de Canàries i al Parlament, i l'ha de presentar davant aquest dins dels sis mesos següents al dia en què es fa pública.

4. Les funcions del fiscal de Canàries són les que estableix l'Estatut orgànic del Ministeri Fiscal.

CAPÍTOL II

Del Consell de Justícia de Canàries

Article 82. *Naturalesa del Consell.*

El Consell de Justícia de Canàries col·labora amb l'Administració de justícia en Canàries, d'acord amb el que preveu la Llei orgànica del poder judicial.

Article 83. *Composició i atribucions.*

1. El Consell de Justícia de Canàries està integrat pels membres que preveu la Llei orgànica del poder judicial. El Parlament de Canàries designa els membres del consell que determini la Llei esmentada.

2. Les funcions del Consell de Justícia de Canàries són les que li atribueix la Llei orgànica del poder judicial, les que preveuen aquest Estatut i les lleis del Parlament de Canàries i les que, si s'escau, li delegui el Consell General del Poder Judicial.

3. Les atribucions del Consell de Justícia de Canàries respecte als òrgans judicials situats en el seu territori són, de conformitat amb el que preveu la Llei orgànica del poder judicial, les següents:

- a) Ser oïts en la planificació de la inspecció dels tribunals i jutjats de Canàries.
- b) Informar quan se'l requereixi sobre els recursos d'alçada interposats contra els acords dels òrgans de govern dels tribunals i jutjats de Canàries.
- c) Aplicar els reglaments del Consell General del Poder Judicial.
- d) Informar sobre les propostes de revisió, delimitació i modificació de les demarcacions territorials dels òrgans judicials i sobre les propostes de creació de seccions i jutjats.
- e) Presentar una memòria anual al Parlament sobre l'estat i el funcionament de l'Administració de justícia a Canàries.
- f) Totes les funcions que li atribueixen la Llei orgànica del poder judicial i les lleis del Parlament de Canàries, i les que li delegui el Consell General del Poder Judicial.

4. El Consell de Justícia de Canàries, a través del seu president, ha de comunicar al Consell General del Poder Judicial les resolucions que dicti i les iniciatives que emprengui, i ha de facilitar la informació que se li sol·liciti.

Article 84. *Control dels actes del Consell de Justícia.*

Els actes del Consell de Justícia de Canàries que no siguin impugnables en alçada davant el Consell General del Poder Judicial es poden impugnar jurisdiccionalment en els termes que estableixen les lleis.

CAPÍTOL III

Competències de la Comunitat Autònoma de Canàries sobre l'Administració de justícia

Article 85. *Atribucions.*

En relació amb l'Administració de justícia, exceptuada la jurisdicció militar, i en els termes que estableixi la Llei orgànica del poder judicial, correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries:

1. Exercir totes les facultats que la Llei orgànica del poder judicial reconeix o atribueix al Govern de l'Estat.
2. Informar sobre la delimitació de les demarcacions territorials dels òrgans judicials de Canàries, així com la seva capitalitat en els termes que fixi la legislació estatal. A aquest

efecte, s'han de tenir en compte, entre altres criteris, les característiques geogràfiques peculiars de Canàries derivades de la insularitat, així com la densitat poblacional i la proximitat als municipis d'activitat turística especial.

3. La Comunitat Autònoma de Canàries, quan correspongui i prenent en consideració el cost especial de la insularitat i els principis d'una justícia sense dilacions indegudes i propera a la ciutadania, ha d'assignar els mitjans personals, materials i altres recursos als jutjats i tribunals de Canàries.

4. Els poders públics, en l'àmbit de les seves competències i en coordinació amb la Comunitat Autònoma de Canàries, han de tenir en compte el cost de la insularitat en l'organització i el funcionament dels jutjats i tribunals a Canàries.

Article 86. *Oposicions i concursos.*

El Govern de Canàries proposa al Govern de l'Estat o al Consell General del Poder Judicial, segons que correspongui, la convocatòria d'oposicions i concursos per cobrir les places vacants de magistrats, jutges i fiscals a Canàries.

Article 87. *Personal no judicial.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la regulació del règim del personal no judicial al servei de l'Administració de justícia, respectant l'estatut jurídic d'aquest personal que estableix la Llei orgànica del poder judicial. En els termes esmentats, aquesta competència de la Comunitat Autònoma de Canàries inclou la regulació de:

- a) La formació inicial i la formació continuada.
- b) El règim de retribucions complementàries variables.
- c) La jornada laboral i l'horari de treball.
- d) L'ordenació de l'activitat professional.
- e) El registre de personal.

2. En els mateixos termes, correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència executiva i de gestió en matèria de personal no judicial al servei de l'Administració de justícia. Aquesta competència inclou:

- a) Elaborar i aprovar les relacions inicials de llocs de treball.
- b) Proposar l'oferta pública d'ocupació del seu àmbit competencial.
- c) Impartir la formació inicial i continuada.
- d) Convocar i resoldre els procediments de provisió de llocs de treball del seu àmbit.
- e) Gestionar el registre de personal, coordinat amb l'estatal.
- f) Efectuar la gestió d'aquest personal en aplicació del seu règim estatutari i retributiu.
- g) Exercir la potestat disciplinària i imposar les sancions que siguin procedents, excepte la separació del servei.
- h) Exercir totes les altres funcions que siguin necessàries per garantir una gestió eficaç i eficient dels recursos humans al servei de l'Administració de justícia.

3. La Comunitat Autònoma de Canàries disposa de competència sobre el personal laboral al servei de l'Administració de justícia, sense perjudici de la competència de l'Estat respecte a l'Administració de justícia i de la legislació laboral.

Article 88. *Mitjans materials.*

Corresponen a la Comunitat Autònoma de Canàries els mitjans materials de l'Administració de justícia a Canàries. Aquesta competència inclou, en tot cas:

- a) La construcció i la reforma dels edificis judicials i de la fiscalia.
- b) La provisió de béns mobles i serveis per a les dependències judicials i fiscals.

c) La configuració, la implantació i el manteniment de sistemes informàtics i de comunicació, sense perjudici de les competències de coordinació i homologació que corresponen a l'Estat per garantir la compatibilitat del sistema.

d) La gestió i la custòdia dels arxius, de les peces de convicció i dels efectes intervinguts, d'acord amb les lleis.

e) La participació en la gestió dels comptes de dipòsits i consignacions judicials i dels seus rendiments, tenint en compte el volum de l'activitat judicial duta a terme en la Comunitat Autònoma i el cost efectiu dels serveis.

f) La gestió, la liquidació i la recaptació de les taxes judicials que estableixi la Comunitat Autònoma de Canàries, en l'àmbit de les seves competències sobre Administració de justícia.

Article 89. *Oficina judicial.*

Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries, d'acord amb la Llei orgànica del poder judicial, determinar la creació, el disseny, l'organització, la dotació i la gestió de les oficines judicials i dels òrgans i serveis de suport als òrgans judicials, incloent-hi la regulació de les institucions, els instituts i els serveis de medicina forense i de toxicologia.

Article 90. *Justícia gratuïta.*

Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència per ordenar els serveis de justícia gratuïta i d'orientació jurídica gratuïta.

Article 91. *Demarcació i planta judicials.*

1. El Govern de la Comunitat Autònoma de Canàries, almenys cada cinc anys, amb l'informe previ del Consell de Justícia de Canàries, pot proposar al Govern de l'Estat la determinació i la revisió de la demarcació i la planta judicials a Canàries. Aquesta proposta, que és preceptiva, ha d'acompanyar el projecte de llei que el Govern envii a les Corts Generals. Igualment, ha d'informar sobre la delimitació de les demarcacions territorials dels òrgans judicials, així com de la seva capitalitat, en els termes que estableix la legislació de l'Estat.

2. Les modificacions de la planta judicial que no comportin cap reforma legislativa poden correspondre al Govern de la Comunitat Autònoma de Canàries. Així mateix, la Comunitat Autònoma de Canàries pot crear seccions i jutjats per delegació del Govern de l'Estat, en els termes que preveu la Llei orgànica del poder judicial.

3. La capitalitat de les demarcacions judicials es fixa mitjançant una llei del Parlament de Canàries.

Article 92. *Justícia de pau i de proximitat.*

1. La Comunitat Autònoma de Canàries té competència sobre la justícia de pau en els termes que estableixi la Llei orgànica del poder judicial. La Comunitat Autònoma de Canàries també es fa càrrec de les seves indemnitzacions i és la competent per a la provisió dels mitjans necessaris per a l'exercici de les seves funcions. Li correspon també la creació de les secretaries i la seva provisió.

2. La Comunitat Autònoma de Canàries, a les poblacions que es determinin i d'acord amb el que estableix la Llei orgànica del poder judicial, pot instar l'establiment d'un sistema de justícia de proximitat que tingui per objectiu resoldre conflictes menors amb celeritat i eficàcia.

Article 93. *Solució extrajudicial de conflictes.*

La Comunitat Autònoma de Canàries ha d'impulsar els instruments i procediments de mediació, arbitratge i conciliació en la resolució de conflictes en les matèries de la seva competència.

TÍTOL V

De les competències

CAPÍTOL I

Disposicions generals

Article 94. *Classes de competències.*

1. La Comunitat Autònoma de Canàries exerceix les competències exclusives, les competències de desplegament legislatiu i d'execució i les competències executives que preveu aquest títol, respectant el que disposen la Constitució espanyola i aquest Estatut d'autonomia.

2. En l'àmbit de les competències que li atribueix aquest Estatut, li corresponen a la Comunitat Autònoma de Canàries les potestats, facultats i funcions que aquest preveu expressament, així com totes les que, per la seva naturalesa, siguin inherents per al seu ple exercici.

Article 95. *Competències exclusives.*

1. En l'àmbit de les seves competències exclusives, la Comunitat Autònoma de Canàries exerceix, de manera íntegra, la potestat legislativa, la potestat reglamentària i la funció executiva, sense perjudici de la concurrència d'altres títols competencials de l'Estat.

2. En l'exercici d'aquestes competències exclusives, la Comunitat Autònoma de Canàries pot desenvolupar polítiques pròpies en les matèries afectades, d'acord amb els principis i drets que preveu aquest Estatut.

Article 96. *Competències de desplegament legislatiu i d'execució.*

1. En les competències de desplegament legislatiu i d'execució, corresponen a la Comunitat Autònoma de Canàries la potestat legislativa, la potestat reglamentària i la funció executiva, en el marc de les bases que fixi l'Estat.

2. En l'exercici d'aquestes competències, la Comunitat Autònoma de Canàries pot establir polítiques pròpies, d'acord amb els principis i drets que preveu aquest Estatut.

Article 97. *Competències executives.*

En l'àmbit de les seves competències executives, correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries:

a) La funció executiva, que inclou, en tot cas, la potestat d'organització de la seva pròpia Administració, així com les potestats d'inspecció i de sanció i, en general, totes les funcions i activitats que l'ordenament atribueix a l'Administració pública.

b) La potestat reglamentària, que comprèn l'aprovació de reglaments interns d'organització dels serveis.

Article 98. *Principi de prevalença.*

El dret propi de Canàries en matèria de competència exclusiva de la Comunitat Autònoma és aplicable en el seu territori amb preferència a qualsevol altre.

Article 99. *Principi de territorialitat.*

L'exercici de les competències autonòmiques desplega la seva eficàcia en el territori de Canàries, sense perjudici, si s'escau, dels efectes eventuals que per raó de la competència exercida pugui tenir fora del seu territori.

Article 100. *Atribució de matèries de competència estatal.*

1. La Comunitat Autònoma de Canàries exerceix les competències que no preveu expressament aquest Estatut en les matèries que li transfereixi o li delegui l'Estat.

2. La Comunitat Autònoma de Canàries pot exercir activitats d'inspecció i sanció respecte a matèries de competència estatal, en els termes que s'estableixin mitjançant un conveni o un acord amb l'Estat.

Article 101. *Modulació de la normativa estatal per raó de la condició ultraperifèrica de Canàries.*

La normativa que dicti l'Estat en l'exercici de les seves competències, siguin exclusives o compartides, ha de tenir en compte les singularitats derivades del caràcter ultraperifèric de Canàries que reconeix la Unió Europea.

Article 102. *Foment.*

1. En les matèries de la seva competència, correspon a la Comunitat Autònoma l'exercici de l'activitat de foment, i a aquests efectes pot atorgar subvencions amb càrrec a fons propis, regular o, si s'escau, desenvolupar els objectius i requisits d'atorgament i gestionar-ne la tramitació i concessió.

2. En el cas de les competències exclusives, la Comunitat Autònoma ha d'especificar els objectius als quals es destinin les subvencions territorialitzables de l'Administració central i les de la Unió Europea, així com la regulació de les condicions d'atorgament i la gestió de la seva tramitació i concessió. En les competències compartides, la Comunitat Autònoma ha de precisar els objectius de les subvencions territorialitzables de l'Administració central i de la Unió Europea, completar-ne les condicions d'atorgament, i assumir-ne tota la gestió incloent-hi la tramitació i la concessió. En les competències executives, correspon a la Comunitat Autònoma la gestió de les subvencions territorialitzables, que n'inclou la tramitació i la concessió.

3. La Comunitat Autònoma participa, en els termes que fixi l'Estat, en la determinació del caràcter no territorialitzable de les subvencions estatals i comunitàries i en la seva gestió i tramitació.

CAPÍTOL II

Matèries institucionals i administratives

Article 103. *Organització territorial.*

En el marc de la legislació bàsica estatal, correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència sobre la determinació, creació, modificació i supressió de les entitats locals que configuren l'organització territorial de Canàries, així com el desplegament de les previsions del títol III d'aquest Estatut, respectant la garantia institucional que estableixen els articles 140 i 141 de la Constitució.

Article 104. *Organització de l'Administració de la Comunitat Autònoma de Canàries.*

Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva per establir l'organització i el règim de funcionament de la seva Administració, sense perjudici del que disposa l'article 149.1.18 de la Constitució. Aquesta competència inclou, en tot cas, la facultat per crear, modificar i suprimir els òrgans, les unitats administratives i les entitats que la configuren o que en depenen.

Article 105. *Règim territorial.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència de desplegament legislatiu i d'execució en matèria de règim local, que inclou, en tot cas:

- a) La denominació oficial, la capitalitat, els símbols i els topònims de les entitats locals.
- b) La regulació de l'organització, el règim jurídic i el funcionament dels cabildos insulars, en els termes del títol III d'aquest Estatut.
- c) La determinació dels òrgans de govern dels ens locals creats per la Comunitat Autònoma i el funcionament i règim d'adopció d'acords d'aquests òrgans.
- d) El règim dels òrgans complementaris dels ens locals.
- e) La fixació de les competències i de les potestats pròpies dels ens locals de conformitat amb el que preveu aquest Estatut.
- f) El règim dels béns de domini públic, comunals i patrimonials i les modalitats de prestació dels serveis públics.
- g) La regulació del règim electoral dels ens locals creats per la Comunitat Autònoma de Canàries.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència de desplegament legislatiu i d'execució per regular els principis que regeixen les relacions entre les institucions autonòmiques, insulars i locals, atenent sempre la cohesió territorial de l'arxipèlag, així com les tècniques d'organització i de relació per a la cooperació i la col·laboració entre aquestes institucions, incloent-hi les diferents formes associatives, de mancomunació, convencionals i consorcials.

3. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència de desplegament legislatiu i d'execució en matèria d'hisenda pública i tutela financera de les illes, els municipis i els ens locals que es puguin crear, amb respecte a la seva autonomia.

Article 106. Règim jurídic, procediment, contractació, expropiació i responsabilitat de les administracions públiques canàries.

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència en matèria de règim jurídic i procediment de les administracions públiques canàries, sense perjudici del que disposa l'article 149.1.18a de la Constitució. Aquesta competència inclou, en tot cas:

- a) L'establiment dels mitjans necessaris per exercir les funcions administratives, incloent-hi la regulació del règim dels béns de domini públic i els patrimonials de la seva titularitat.
- b) Les potestats de control, inspecció i sanció en tots els àmbits materials de competència de la Comunitat Autònoma de Canàries.
- c) L'aprovació de les normes de procediment administratiu que derivin de les particularitats del dret substantiu de Canàries o de les especialitats de l'organització de l'Administració pública canària.
- d) L'establiment del règim de precedències i protocol de les autoritats i els òrgans propis.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries respecte al que disposa l'article 149.1.18a de la Constitució l'exercici de les seves competències en matèria de:

- a) Procediment administratiu comú.
- b) Expropiació forçosa.
- c) Contractes i concessions administratives.
- d) Responsabilitat administrativa.

3. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries el desplegament legislatiu de la legislació bàsica de l'Estat en matèria de contractació, en relació amb la inclusió de clàusules de caràcter social i mediambiental, establint unes previsions mínimes que els òrgans de contractació del sector públic canari han d'incorporar obligatòriament.

Article 107. Funció pública i personal al servei de les administracions públiques de Canàries.

Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència de desplegament legislatiu i d'execució en matèria de funció pública i personal al servei de les administracions públiques canàries, amb l'objectiu de garantir la plenitud dels principis de mèrit i capacitat en l'ingrés i la provisió de places i ocupacions. Aquesta competència inclou, en tot cas:

- a) El règim estatutari del personal funcionari de la Comunitat Autònoma i de la seva Administració local.
- b) La regulació de les especialitats del personal laboral derivades de l'organització administrativa i la formació d'aquest.
- c) La planificació, l'organització general, la formació, la promoció professional i l'acció social en tots els sectors materials de prestació dels serveis públics de la Comunitat Autònoma.

Article 108. Participació ciutadana.

Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva per regular:

- a) El règim jurídic, les modalitats, el procediment, la realització i la convocatòria per ella mateixa o pels ens locals, en l'àmbit de les seves competències, d'enquestes, audiències públiques, fòrums de participació i qualsevol altre instrument anàleg de consulta popular, amb l'excepció del referèndum.
- b) Els procediments de relació entre les entitats locals i la població, respectant l'autonomia local.

Article 109. Corporacions de dret públic.

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria de col·legis professionals, cambres oficials, acadèmies per al foment i la difusió de les arts, les ciències i les lletres, consells reguladors, confraries de pescadors i altres corporacions de dret públic que radiquin a Canàries, respectant el que disposen els articles 36, 52, 139 i 149.1.18a de la Constitució. Aquesta competència inclou, en tot cas:

- a) La regulació de la constitució, l'agrupació i l'extinció, l'organització i el funcionament, les atribucions, el règim econòmic, financer i pressupostari, els drets i deures, el règim electoral i el règim disciplinari.
- b) El control administratiu, comprenent-hi les funcions de promoció del comerç exterior que puguin fer les cambres oficials.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència de desplegament legislatiu i d'execució per a la definició de les corporacions de dret públic que preveu l'apartat anterior i la determinació dels requisits per a la seva creació, així com per obtenir la condició de membre d'aquestes.

Article 110. Associacions i fundacions.

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria d'associacions que exerceixin, majoritàriament, les seves funcions en el territori de Canàries, respectant el que disposen els articles 149.1.1a i 149.1.8a de la Constitució espanyola. Aquesta competència inclou, en tot cas:

- a) La regulació de la constitució, el règim de responsabilitat, l'extinció i la dissolució, l'organització i el funcionament intern, així com els drets i deures dels associats.
- b) La determinació i el règim d'aplicació dels beneficis fiscals de les associacions, en l'àmbit de la capacitat normativa tributària assumida per la Comunitat Autònoma de Canàries.

c) La declaració d'utilitat pública de les associacions, així com el contingut i els requisits per a la seva obtenció.

d) La regulació i la gestió del Registre d'Associacions de Canàries.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva sobre el règim jurídic de les fundacions que exerceixin, majoritàriament, les seves funcions en el territori de Canàries, en el marc de la legislació processal, civil i tributària de l'Estat. Aquesta competència inclou, en tot cas:

a) La regulació de les modalitats, la seva denominació, els fins i els beneficiaris de la finalitat fundacional, la capacitat per fundar, els requisits de constitució, modificació, extinció i liquidació, els estatuts, la dotació i el règim de la fundació en procés de formació, el patronat i el protectorat, així com el patrimoni i el règim econòmic i financer.

b) La determinació i el règim d'aplicació dels beneficis fiscals de les fundacions, en l'àmbit de la capacitat normativa tributària assumida per la Comunitat Autònoma de Canàries.

c) La regulació i gestió del Registre de Fundacions de Canàries.

3. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva per fixar els criteris, regular les condicions i l'execució, el control, la inspecció i sanció dels beneficis fiscals i les ajudes públiques reconegudes per la legislació canària a les associacions i fundacions que radiquin en el seu territori.

Article 111. *Notariat i registres públics.*

Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència executiva sobre:

1. El nomenament de notaris i registradors i l'establiment de demarcacions notariales i registrals, així com la participació, mitjançant un informe preceptiu, en la fixació dels criteris generals per part de l'Estat per a l'establiment esmentat.

2. Registre Civil.

3. Arxiu de protocols notariales i llibres de registradors de la propietat, mercantils i civils.

Article 112. *Relacions amb entitats religioses.*

1. La Comunitat Autònoma de Canàries pot establir mecanismes de col·laboració i cooperació amb les entitats religioses reconegudes legalment, que portin a terme la seva activitat en l'àmbit territorial de Canàries, en el marc que estableix la legislació estatal.

2. La Comunitat Autònoma de Canàries pot participar en la gestió del Registre Estatal d'Entitats Religioses, en relació amb les esglésies, les confessions i les comunitats religioses que portin a terme la seva activitat en el territori de Canàries, en els termes que determinin les lleis.

Article 113. *Protecció de dades.*

Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència sobre protecció de dades de caràcter personal en les matèries en què té un títol competencial, respectant la reserva de llei orgànica i l'article 149.1.1a de la Constitució.

CAPÍTOL III

Economicofinanceres

Article 114. *Planificació, ordenació i promoció de l'activitat econòmica.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria de planificació i promoció de l'activitat econòmica a Canàries, sense perjudici del que estableixen els articles 149.1.11a i 13a de la Constitució.

2. Corresponen a la Comunitat Autònoma de Canàries les competències de desplegament legislatiu i d'execució en matèria d'ordenació de l'activitat econòmica a Canàries.

3. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries el desplegament i la gestió de la planificació general de l'activitat econòmica. Aquesta competència inclou, en tot cas:

- a) El desplegament dels plans estatals.
- b) La participació en la planificació estatal a través dels mecanismes que preveu aquest Estatut.
- c) La gestió dels plans, incloent-hi els fons i els recursos d'origen estatal destinats al foment de l'activitat econòmica en els termes que s'estableixin mitjançant un conveni.

Article 115. *Atribució a la Comunitat Autònoma de Canàries de competències normatives en l'impost general indirecte canari i en l'arbitri sobre importacions i lliuraments de mercaderies a les illes Canàries.*

La Comunitat Autònoma de Canàries disposa de competències normatives en l'impost general indirecte canari i en l'arbitri sobre importacions i lliuraments de mercaderies a les illes Canàries amb l'abast i les condicions que estableixen la legislació aplicable i la seva normativa de desplegament.

Article 116. *Caixes d'estalvis i entitats cooperatives de crèdits.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries, en matèria de caixes d'estalvis i entitats cooperatives de crèdit amb domicili a Canàries, la competència exclusiva sobre la regulació de la seva organització, respectant el que estableix l'Estat en l'exercici de les competències que li atribueixen els articles 149.1.11a i 149.1.13a de la Constitució. Aquesta competència inclou, en tot cas:

- a) La determinació dels seus òrgans rectors i de la manera com els diferents interessos socials hi han d'estar representats.
- b) L'estatut jurídic dels membres dels òrgans rectors i dels altres càrrecs de les caixes d'estalvis.
- c) El règim jurídic de la creació, la fusió, la liquidació i el registre.
- d) L'exercici de les potestats administratives en relació amb les fundacions que creïn.
- e) La regulació de les agrupacions de caixes d'estalvis i entitats cooperatives de crèdit amb seu social a Canàries.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries, en matèria de caixes d'estalvis i entitats cooperatives de crèdit amb domicili a Canàries, la competència de desplegament legislatiu i execució sobre l'activitat financera, d'acord amb el que estableixin les bases estatals, que inclou en tot cas la regulació de la distribució dels excedents i de l'obra social. Així mateix, la Comunitat Autònoma de Canàries ha d'efectuar el seguiment del procés d'emissió i distribució de quotes participatives, exceptuant-ne els aspectes relatius al règim d'ofertes públiques de venda o subscripció de valors i admissió a negociació, a l'estabilitat financera i a la solvència.

3. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries, en matèria de caixes d'estalvis i entitats cooperatives de crèdit amb domicili a l'arxipèlag, la competència de desplegament legislatiu i execució sobre disciplina, inspecció i sanció de les caixes. Aquesta competència

inclou, en tot cas, l'establiment d'infraccions i sancions addicionals en matèries de la seva competència.

4. La Comunitat Autònoma de Canàries, d'acord amb el que estableix la legislació estatal, col·labora en les activitats d'inspecció i sanció que el Govern de l'Estat i el Banc d'Espanya exerceixen sobre les caixes d'estalvis i entitats cooperatives de crèdit amb domicili a l'arxipèlag.

Article 117. Crèdit, banca, assegurances i mutualitats no integrades en el sistema de Seguretat Social.

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència de desplegament legislatiu i d'execució en matèria d'ordenació del crèdit, la banca, les assegurances, les mutualitats i les gestores de plans de pensions no integrades en la Seguretat Social.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva sobre l'estructura, l'organització i el funcionament de les mutualitats de previsió social no integrades en el sistema de Seguretat Social.

3. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència de desplegament legislatiu i execució sobre l'estructura, l'organització, el funcionament i l'activitat de les entitats de crèdit diferents de les caixes d'estalvis i entitats cooperatives de crèdit, de les entitats gestores de plans i fons de pensions, dels operadors i les entitats que actuen en el mercat assegurador als quals no fa referència l'apartat 2, d'acord amb les bases estatals.

En l'exercici d'aquesta competència, l'Administració autonòmica pot exercir les potestats d'inspecció i sanció.

Article 118. Cooperatives i economia social.

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries, de conformitat amb la legislació mercantil, la competència exclusiva en matèria de cooperatives i d'entitats d'economia social.

2. La regulació i el foment del cooperativisme inclouen la regulació de l'associacionisme cooperatiu; l'ensenyament i la formació cooperatives, i la fixació dels criteris, la regulació de les condicions, l'execució i el control de les ajudes públiques al món cooperatiu.

3. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva sobre el foment i l'ordenació del sector de l'economia social, respectant el que disposa l'article 149.1.13a de la Constitució espanyola.

Article 119. Mercats de valors i centres de contractació.

Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència compartida en matèria de mercats de valors i centres de contractació situats a Canàries, d'acord amb la legislació mercantil. Aquesta competència inclou, en tot cas:

a) La creació, la denominació, l'autorització i la supervisió dels mercats de valors i dels sistemes organitzats de negociació.

b) La regulació i les mesures administratives d'execució sobre organització, funcionament, disciplina i règim sancionador de les societats rectores de mercats de valors.

c) El control de l'emissió, l'admissió, la suspensió, l'exclusió i l'establiment de requisits addicionals d'admissió dels valors que es negocien exclusivament en aquests mercats, així com la inspecció i el control.

d) L'acreditació de les persones i de les entitats per ser membres d'aquests mercats.

Article 120. *Promoció i defensa de la competència.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria de promoció de la competència en els mercats respecte de les activitats econòmiques que s'exerceixen principalment a Canàries.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència executiva en matèria de defensa de la competència en l'exercici de les activitats econòmiques que alterin o puguin alterar la lliure competència del mercat en un àmbit que no superi el territori de l'arxipèlag. Aquesta competència inclou, en tot cas:

- a) L'execució de mesures relatives als processos econòmics que afectin la competència.
- b) La inspecció i l'execució del procediment sancionador.
- c) La defensa de la competència en l'exercici de l'activitat comercial.

3. Per garantir els aspectes que preveuen els apartats anteriors, s'ha de crear un òrgan especialitzat de defensa de la competència amb jurisdicció en tot l'arxipèlag, l'activitat del qual s'ha de coordinar amb els previstos en l'àmbit estatal i comunitari europeu.

Article 121. *Consum.*

Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria de consum, que inclou, en tot cas, la defensa, de conformitat amb la legislació mercantil, processal i civil, dels drets dels consumidors i usuaris, l'establiment i l'aplicació dels procediments administratius de queixa i reclamació, el sistema de mediació, la regulació de la formació, informació i divulgació en matèria de consum responsable i hàbits saludables, així com el de les associacions que es puguin crear en aquest àmbit.

Article 122. *Estadística.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva sobre estadística per als seus propis fins, la planificació estadística, la creació, la gestió i l'organització d'un sistema estadístic propi que inclou l'anàlisi massiva de dades i la revisió contínua dels indicadors socials i econòmics.

2. La Comunitat Autònoma de Canàries participa i col·labora amb l'Estat i les altres comunitats autònomes en l'elaboració d'estadístiques d'abast supraautonòmic.

Article 123. *Publicitat.*

Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria de publicitat, sense perjudici de la legislació de l'Estat.

CAPÍTOL IV

Activitats industrials, comercials i turístiques

Article 124. *Indústria, artesania, control metrològic i contrast de metalls.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria d'indústria, excepte el que estableix l'apartat 2 i sense perjudici de les que corresponen a l'Estat. Aquesta competència inclou, en tot cas:

- a) L'ordenació dels sectors i dels processos industrials a Canàries.
- b) La seguretat de les activitats, de les instal·lacions, dels equips, dels processos i dels productes industrials.
- c) La regulació de les activitats industrials que puguin produir impacte en la seguretat o la salut de les persones.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència de desplegament legislatiu i execució sobre la planificació industrial, en el marc de la planificació general de l'economia.

3. La Comunitat Autònoma de Canàries assumeix competències de desplegament normatiu i execució en matèria de règim de les noves tecnologies relacionades amb la societat de la informació i del coneixement, en el marc de la legislació de l'Estat.

4. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria d'artesanaria. La competència esmentada inclou, en tot cas:

a) La regulació, la planificació, el foment, la promoció, el desenvolupament, la recerca i innovació, la inspecció i la sanció de l'activitat artesana.

b) La recuperació, la defensa, la conservació i la difusió de les manifestacions artesanals pròpies de la Comunitat Autònoma de Canàries, garantint la pervivència de les que estiguin en perill de desaparició.

c) L'establiment de mesures fiscals d'incentivació de les activitats artesanals en què la Comunitat Autònoma de Canàries tingui competències normatives.

5. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència executiva en matèria de control metrològic i contrast de metalls.

Article 125. *Propietat intel·lectual i industrial.*

Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència executiva en matèria de propietat intel·lectual i industrial, que inclou, en tot cas, les funcions d'inspecció, vigilància i control en la matèria.

Article 126. *Comerç interior i fires no internacionals.*

Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria de comerç i fires, que inclou l'ordenació de l'activitat comercial i de l'activitat firal no internacional. En tot cas, aquesta competència comprèn:

a) La determinació de les condicions administratives per exercir l'activitat comercial, la dels llocs i els establiments on es porti a terme.

b) La regulació administrativa de totes les modalitats de venda, incloses les vendes promocionals i la venda a pèrdua, així com les formes i els mitjans de prestació de l'activitat comercial, inclòs el comerç electrònic, sense perjudici en aquest cas del que preveu la legislació de l'Estat.

c) La regulació dels calendaris i horaris comercials, respectant en el seu exercici el principi constitucional d'unitat de mercat.

d) La classificació i la planificació territorial dels equipaments comercials i la regulació dels requisits i del règim d'instal·lació, ampliació i canvi d'activitat dels establiments.

e) El desplegament i l'execució de les normes i estàndards de qualitat relacionats amb l'activitat comercial.

f) L'adopció de mesures de policia administrativa en relació amb la disciplina de mercat.

Article 127. *Comerç exterior i fires internacionals.*

1. Per raó de la seva condició de regió ultraperifèrica, la Comunitat Autònoma de Canàries participa, a través de fórmules de cooperació i col·laboració amb l'Estat, en matèria de comerç exterior amb Àfrica i països d'Amèrica amb vinculacions històriques amb Canàries. Aquesta competència comprèn, en tot cas:

a) La facultat de desenvolupar programes de formació comercial; fomentar la constitució de societats i consorcis d'exportació; donar suport a l'assistència a fires a l'exterior i viatges de promoció comercial; prestar serveis des del territori canari; prestar

assessorament en els plans de promoció que afavoreixin les relacions comercials, i altres iniciatives de naturalesa similar.

b) La potestat de formular propostes en l'elaboració de disposicions que afectin les relacions comercials de Canàries amb aquests països.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència executiva en matèria de fires internacionals celebrades a l'arxipèlag, que inclou, en tot cas:

- a) La promoció, la gestió i la coordinació.
- b) L'activitat inspectora, l'avaluació i la rendició de comptes.
- c) L'establiment de la reglamentació interna.
- d) El nomenament d'un delegat o una delegada en els òrgans de direcció de cada fira.

3. La Comunitat Autònoma de Canàries col·labora amb l'Estat en l'establiment del calendari de fires internacionals.

Article 128. *Joc i espectacles.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria de joc, d'apostes i casinos, incloses les modalitats per mitjans informàtics i telemàtics, quan l'activitat es desenvolupi exclusivament a Canàries. En tot cas, aquesta competència comprèn:

- a) La creació i l'autorització de jocs i apostes i la seva regulació, així com la regulació de les empreses dedicades a la gestió, l'explotació i la pràctica d'aquestes activitats o que tenen per objecte la comercialització i la distribució dels materials relacionats amb el joc en general.
- b) La regulació i el control de les característiques de fabricació i homologació dels materials i instruments de joc.
- c) La regulació i el control dels locals, les instal·lacions i els equipaments utilitzats per portar a terme aquestes activitats.
- d) La determinació, en el marc de les seves competències, del règim fiscal sobre l'activitat de joc de les empreses que la portin a terme.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria d'espectacles i activitats recreatives, que inclou, en tot cas, l'ordenació del sector, el règim d'intervenció administrativa i el control de tot tipus d'espectacles en espais i locals públics.

Article 129. *Turisme.*

Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria de turisme, que inclou, en tot cas:

- a) La planificació del turisme, que comprèn la fixació dels criteris i les condicions de creixement i desenvolupament de l'oferta turística, la programació d'infraestructures d'interès general, així com la creació, l'execució i el control de les ajudes públiques autonòmiques dirigides al sector turístic, prestant una atenció especial a la rehabilitació de les zones turístiques.
- b) L'ordenació del sector turístic, que comprèn la regulació de les empreses, les activitats i els establiments turístics, la regulació dels drets i deures específics dels usuaris i dels prestadors de serveis turístics, la implantació, la coordinació i el seguiment del sistema d'informació turística i la regulació del règim d'inspecció i sanció, així com dels mitjans alternatius de resolució de conflictes.
- c) La protecció de l'espai i dels recursos turístics.
- d) La promoció interior i exterior del turisme, en particular, la informació turística, l'obertura d'oficines a l'estranger, la subscripció d'acords amb entitats promocionals no

espanyoles i la protecció i el foment de la imatge turística de Canàries, sense perjudici de les competències de l'Estat en la matèria.

e) La gestió de la xarxa d'establiments turístics de titularitat autonòmica. Per facilitar la coordinació entre aquests i els establiments de la xarxa de Paradors de l'Estat que s'ubiquen a Canàries, el Govern de Canàries pot participar, en els termes que estableixi la legislació estatal, en els òrgans d'administració de Paradors de Turisme d'Espanya.

f) L'ensenyament i la formació turístiques que no donin dret a l'obtenció d'un títol oficial, sense perjudici de la competència en matèria de formació professional.

CAPÍTOL V

Sector primari

Article 130. *Agricultura, ramaderia, aprofitaments forestals i desenvolupament rural.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria d'agricultura i ramaderia, respectant el que estableix l'Estat en l'exercici de les competències que li atribueix l'article 149.1.13a, 16a i 23a de la Constitució. Aquesta competència inclou, en tot cas:

a) La regulació i el desenvolupament de l'agricultura, la ramaderia i el sector agroalimentari.

b) La regulació i l'execució dels processos de producció, amb una atenció especial a la qualitat, la traçabilitat i les condicions dels productes agrícoles i ramaders, així com la lluita contra els fraus en l'àmbit de la producció, transformació, distribució i comercialització dels productes i elements per a ús alimentari, sense perjudici de les competències sobre denominacions i indicacions geogràfiques i de qualitat que preveu aquest Estatut.

c) La regulació i millora de les explotacions i estructures agrícoles, ramaderes i agroforestals.

d) La regulació de la participació de les organitzacions agràries i ramaderes en organismes públics canaris.

e) La sanitat vegetal i animal quan no tingui efectes sobre la salut humana, i la protecció i el benestar dels animals.

f) L'ordenació, el desenvolupament, el control i la certificació de les llavors i els planters, especialment tot el que està relacionat amb els organismes modificats genèticament.

g) La recerca, el desenvolupament, la transferència tecnològica agrícola, ramadera, forestal i agroalimentària; la innovació de les indústries agroalimentàries i de les explotacions agràries, i la formació en aquestes matèries.

h) Les fires i els certàmens agrícoles, ramaders, agroalimentaris i forestals.

i) El desenvolupament integral i sostenible del medi rural.

j) La regulació i el foment de la producció i l'ús de la biomassa.

k) La recuperació, conservació i promoció dels cultius autòctons de Canàries.

l) La promoció de la producció integrada i ecològica.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència de desplegament legislatiu i d'execució sobre:

a) La planificació de l'agricultura i la ramaderia i el sector agroalimentari.

b) La regulació i el règim d'intervenció administrativa i d'usos de les muntanyes, dels aprofitaments i els serveis forestals i de les vies pecuàries de Canàries.

Article 131. *Caça, pesca, activitats marítimes i ordenació del sector pesquer.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria de caça, que inclou, en tot cas, la planificació, la regulació, la vigilància, així com la fixació del règim d'aprofitament dels recursos cinegètics.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries, a les aigües canàries definides de conformitat amb el que estableix l'article 4 d'aquest Estatut, d'acord amb la legislació estatal, la competència en matèria:

- a) L'ordenació del sector pesquer i recreatiu.
- b) El foment de les activitats de recerca, de desenvolupament i d'innovació i transferència de tecnologies pesqueres, que afavoreixin l'aprofitament racional i sostenible, la conservació dels recursos marins, així com la millora de la qualitat de vida del sector pesquer.

3. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència en matèria d'activitats en els espais marítims que defineix l'article 4 d'aquest Estatut, que inclou, en tot cas:

- a) La planificació, l'ordenació i la gestió del marisqueig i l'aqüicultura, així com de les instal·lacions destinades a aquestes activitats.
- b) La planificació, l'ordenació, la gestió, la formació i les titulacions en matèria d'activitats d'esbarjo i ecoturisme, inclòs el busseig professional.

4. La Comunitat Autònoma de Canàries, sense perjudici de les que puguin correspondre a l'Estat, té la competència exclusiva en aigües interiors per delimitar i declarar zones protegides d'interès pesquer, així com per establir zones d'interès especial per al marisqueig, l'aqüicultura i activitats d'esbarjo, esportives i ecoturístiques.

5. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria de vigilància, inspecció i control de les activitats que regulen els apartats anteriors.

6. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència de desplegament legislatiu i d'execució sobre l'ordenació del sector pesquer. Aquesta competència inclou, sense perjudici de les que puguin correspondre a l'Estat, el desenvolupament i l'adopció de mesures d'execució sobre les condicions professionals dels pescadors i altres subjectes relacionats amb el sector, la construcció de vaixells, les mesures de seguretat, els registres oficials, les confraries de pescadors, les llotges de contractació i altres de similars.

Article 132. *Denominacions d'origen i indicacions geogràfiques i de qualitat.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva sobre denominacions d'origen i altres mencions de qualitat, respectant el que disposa l'article 149.1.13a de la Constitució. Aquesta competència inclou, en tot cas:

- a) La regulació de la creació i del funcionament.
- b) El règim de la seva titularitat, respectant la legislació de propietat industrial.
- c) El reconeixement de les denominacions d'origen i indicacions geogràfiques, de qualitat i de producció ecològica.
- d) L'aprovació de les seves normes reguladores.
- e) Les facultats administratives de gestió i control sobre la seva actuació.
- f) L'adopció de les mesures necessàries per protegir les mencions de qualitat que reconeix la mateixa Comunitat Autònoma.
- g) La promoció en el mercat interior dels productes agroalimentaris canaris de qualitat diferenciada.

2. La Comunitat Autònoma de Canàries col·labora amb les autoritats i institucions nacionals i internacionals en la defensa i promoció de les mencions de qualitat canàries.

CAPÍTOL VI

Educació, recerca, cultura i esport

Article 133. *Educació.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència de desplegament legislatiu i d'execució, en matèria d'ensenyament no universitari, en relació amb els ensenyaments obligatoris i no obligatoris que condueixen a l'obtenció d'un títol acadèmic o professional amb validesa en tot l'Estat i als ensenyaments d'educació infantil, sense perjudici del que disposen els articles 27 i 149.1.30a de la Constitució. La competència esmentada inclou, en tot cas:

- a) La determinació dels continguts educatius del primer cicle de l'educació infantil i la regulació dels centres en què s'imparteixi el cicle esmentat, així com la definició de les seves plantilles de professorat i les titulacions i especialitzacions del personal restant.
- b) La creació, el desenvolupament organitzatiu i el règim dels centres públics.
- c) Els serveis educatius i les activitats extraescolars i complementàries en relació amb els centres docents públics i amb els privats sostinguts amb fons públics o concertats.
- d) La formació permanent i el perfeccionament del personal docent i dels altres professionals de l'educació, així com l'aprovació de directrius d'actuació en matèria de recursos humans.
- e) La regulació dels òrgans de participació i consulta dels sectors afectats en la programació de l'ensenyament en el seu territori.
- f) El règim de foment de l'estudi, de beques i d'ajudes amb fons propis.
- g) L'organització dels ensenyaments en règim no presencial o semipresencial dirigits a l'alumnat d'edat superior a la d'escolarització obligatòria.
- h) La inspecció, l'avaluació i la garantia de la qualitat del sistema educatiu, així com la innovació, la recerca i l'experimentació educativa.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries, en matèria d'ensenyament no universitari, la competència exclusiva sobre els ensenyaments postobligatoris que no condueixen a l'obtenció d'un títol o una certificació acadèmica o professional amb validesa a tot l'Estat, i sobre els centres docents en què s'imparteixin aquests ensenyaments.

3. En el que no regula l'apartat 1 anterior i en relació amb els ensenyaments que s'hi inclouen, correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència de desplegament legislatiu i d'execució, que inclou, en tot cas:

- a) La programació de l'ensenyament, la seva definició, i l'avaluació del sistema educatiu.
- b) L'ordenació del sector de l'ensenyament i de l'activitat docent i educativa.
- c) L'establiment dels plans d'estudi corresponents, inclosa l'ordenació curricular.
- d) El règim de foment de l'estudi, de beques i d'ajudes estatals.
- e) L'establiment i la regulació dels criteris d'accés a l'educació, d'admissió i d'escolarització de l'alumnat en els centres docents.
- f) El règim de sosteniment, amb fons públics, dels ensenyaments del sistema educatiu i dels centres que els imparteixen.
- g) Els requisits i les condicions dels centres docents i educatius.
- h) L'organització dels centres públics i privats sostinguts amb fons públics o concertats.
- i) El control de la gestió dels centres docents públics i dels privats sostinguts amb fons públics o concertats.
- j) El desenvolupament dels drets i deures bàsics del funcionari docent, així com la política de personal al servei de l'Administració educativa de Canàries.

4. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries, en matèria d'ensenyament no universitari, la competència executiva sobre l'expedició i homologació dels títols acadèmics i professionals estatals.

5. La competència de la Comunitat Autònoma de Canàries comprèn, d'acord amb la legislació estatal, l'establiment dels procediments i els organismes que permetin l'avaluació de la qualitat de l'educació, així com la de la inversió dels poders públics, per assolir un sistema educatiu de qualitat.

Article 134. *Universitats.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries, respectant l'autonomia universitària, la competència de desplegament legislatiu i d'execució en matèria d'ensenyament universitari, que inclou, en tot cas:

- a) La regulació dels requisits per a la creació i el reconeixement d'universitats i centres universitaris i l'adscripció d'aquests centres a les universitats.
- b) El règim jurídic de l'organització i el funcionament de les universitats públiques, incloent-hi els òrgans de govern i representació.
- c) L'adscripció, readscripció i desadscripció, si s'escau, de centres docents públics o privats per impartir títols universitaris oficials.
- d) La creació, modificació i supressió de centres universitaris en universitats públiques o el reconeixement en universitats privades, així com la implantació i la supressió d'ensenyaments.
- e) La regulació del règim d'accés a les universitats.
- f) La regulació del règim del professorat docent i investigador contractat.
- g) L'avaluació i la garantia de la qualitat i de l'excel·lència de l'ensenyament universitari, així com del personal docent i investigador.

2. En el marc del que estableix l'apartat anterior, la Comunitat Autònoma de Canàries pot:

- a) Programar i coordinar el sistema universitari canari.
- b) Crear universitats públiques i autoritzar les privades.
- c) Aprovar els estatuts de les universitats públiques i de les normes d'organització i funcionament de les universitats privades.
- d) Coordinar els procediments d'accés a les universitats.
- e) Regular el marc jurídic dels títols propis de les universitats.
- f) Finançar amb fons propis les universitats i gestionar, si escau, els fons aprovats per l'Estat.
- g) Regular i gestionar el sistema propi de beques i ajudes a la formació universitària i, si escau, les beques i ajudes estatals.
- h) Aprovar el règim retributiu del personal docent i investigador contractat de les universitats i les retribucions addicionals del personal docent funcionari.

3. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència executiva d'expedició dels títols universitaris oficials.

Article 135. *Recerca, desenvolupament i innovació científica i tecnològica.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria de recerca, desenvolupament i innovació científica i tecnològica en relació amb els seus propis centres i estructures de recerca, que inclou, en tot cas:

- a) La creació, l'organització, el règim de funcionament, el seguiment, el control i l'acreditació d'aquests.
- b) L'establiment de línies pròpies de recerca i el seguiment, el control i l'avaluació dels projectes científics o tecnològics.

- c) La regulació i gestió de les beques i altres ajudes convocades i finançades per la Comunitat Autònoma de Canàries.
- d) La regulació i la formació professional del personal investigador i de suport a la recerca.
- e) La difusió de la ciència i la transferència de resultats.
- f) El foment de la recerca científica, el desenvolupament i la recerca tecnològica.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència de desplegament legislatiu i d'execució en matèria de coordinació dels centres i les estructures de recerca de les administracions públiques canàries.

3. La Comunitat Autònoma de Canàries formula, en col·laboració amb l'Estat, les polítiques de recerca, desenvolupament i innovació científica i tecnològica que siguin d'especial interès per a Canàries.

Article 136. *Cultura.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria de cultura, que comprèn les activitats artístiques i culturals que es portin a terme a Canàries. La competència esmentada inclou, en tot cas:

a) El foment de la cultura que integra, almenys, el foment i la difusió de la creació i la producció teatrals, musicals, de la indústria cinematogràfica i audiovisual, literàries, de la dansa, i de les arts combinades que es portin a terme a Canàries; la promoció i la difusió del patrimoni cultural, artístic i monumental i dels centres de dipòsit cultural de Canàries, i la projecció internacional de la cultura canària. Així mateix, pot establir mesures fiscals d'incentivació de les activitats culturals en què la Comunitat Autònoma de Canàries tingui competències normatives.

b) La regulació i la inspecció de les sales d'exhibició cinematogràfica i el control de les empreses distribuïdores domiciliades a Canàries, així com la qualificació de les pel·lícules i dels materials audiovisuals que s'exhibeixin a Canàries, en funció de l'edat i dels valors culturals.

c) La planificació, construcció i gestió d'equipaments culturals en el territori de Canàries.

2. La Comunitat Autònoma de Canàries pot participar en les decisions que adopti l'Estat sobre inversions a Canàries de béns i equipaments culturals de titularitat estatal.

3. La Comunitat Autònoma de Canàries porta a terme la difusió internacional de la seva cultura, sense perjudici de l'articulació de fórmules de col·laboració entre aquesta Comunitat i l'Estat per a aquest fi.

4. La Comunitat Autònoma de Canàries ha d'establir les mesures necessàries per garantir l'accés a la cultura de la ciutadania considerant la fragmentació territorial de l'arxipèlag, les desigualtats socials, econòmiques o de qualsevol altra índole.

Article 137. *Patrimoni cultural.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva sobre el patrimoni cultural, sense perjudici de l'article 149.2 de la Constitució, que en tot cas inclou la regulació del règim jurídic dels béns, les activitats i altres manifestacions que l'integren pels seus valors històrics, arquitectònics, artístics, arqueològics, etnogràfics, paleontològics, científics o tècnics, així com els béns immaterials de la cultura popular canària i les particularitats lingüístiques de l'espanyol parlat a Canàries.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva sobre els arxius, les biblioteques, els museus i els centres de dipòsit cultural que no són de titularitat estatal, incloent-hi els seus diferents fons culturals, sigui quin sigui el suport o la forma en què s'expressin.

3. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència executiva sobre els arxius, les biblioteques, els museus i els centres de dipòsit cultural de titularitat estatal

situats a l'arxipèlag, la gestió dels quals no es reservi expressament l'Estat que inclou, en tot cas, la regulació del funcionament, l'organització i el règim de personal.

4. La Comunitat Autònoma de Canàries col·labora amb altres comunitats autònomes i amb l'Estat per a la gestió eficaç dels fons propis, dins o fora de l'arxipèlag, i amb els d'altres territoris.

Article 138. *Esport i activitats d'oci.*

Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria d'esport i activitats d'oci, que inclou, en tot cas:

a) L'ordenació, la planificació, el foment, la promoció, la divulgació i la coordinació de les activitats físiques i de l'esport, amb una atenció especial als esports autòctons de Canàries.

b) La regulació, la planificació, el foment i la coordinació de les activitats d'oci que es portin a terme en el territori de la Comunitat Autònoma de Canàries.

c) La planificació territorial i la promoció d'una xarxa d'equipaments esportius suficientment i racionalment distribuïda i adequada als criteris de sostenibilitat ambiental i accessibilitat universal.

d) L'establiment del règim jurídic de les entitats esportives que promouen i organitzen la pràctica d'activitats físiques i de l'esport a l'arxipèlag, així com la declaració d'utilitat pública d'aquestes.

e) La regulació de la formació esportiva i el foment de la tecnificació i de l'alt rendiment esportiu.

f) L'execució del control i del seguiment mèdic i de salut dels esportistes, així com el control sanitari dels equipaments esportius.

g) La prevenció i el control de la violència en els espectacles públics esportius, sense perjudici de les competències que corresponen a l'Estat en matèria de seguretat pública.

h) El foment del desenvolupament de la recerca científica en matèria esportiva.

i) L'ordenació dels òrgans de mediació en matèria d'esport.

j) La regulació en matèria de disciplina esportiva.

k) El desplegament de les mesures necessàries per garantir l'accés públic a les instal·lacions esportives, promocionant el dret al transport i la comunicació intrainsular i interinsular d'esportistes i equips esportius.

CAPÍTOL VII

Ocupació, sanitat i polítiques socials

Article 139. *Ocupació i relacions laborals.*

1. Corresponen a la Comunitat Autònoma de Canàries, en el marc de la legislació de l'Estat, les competències executives en matèria d'ocupació i relacions laborals, que inclouen, en tot cas:

a) Les polítiques actives d'ocupació, que comprenen la formació dels demandants d'ocupació i dels treballadors en actiu, així com la gestió de les subvencions corresponents; la mediació laboral i el foment de l'ocupació.

b) Les qualificacions professionals a Canàries.

c) Els procediments de regulació d'ocupació i d'actuació administrativa en matèria de trasllats col·lectius entre centres de treball situats a Canàries.

d) La prevenció de riscos laborals i la seguretat a la feina.

e) La determinació dels serveis mínims de les vagues que tinguin lloc en l'àmbit territorial de Canàries, en els supòsits en què els serveis mínims esmentats siguin responsabilitat de la Comunitat Autònoma de Canàries.

f) Els instruments de conciliació, mediació i arbitratge laborals.

g) La potestat sancionadora de les infraccions de l'ordre social en l'àmbit de les seves competències.

h) El control de legalitat i, si escau, el registre posterior dels convenis col·lectius de treball en l'àmbit territorial de Canàries.

i) L'elaboració del calendari de dies festius en l'àmbit de la Comunitat Autònoma.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència executiva sobre la funció pública inspectora en tot el que preveu l'apartat anterior. A aquest efecte, els funcionaris dels cossos que duguin a terme la funció esmentada depenen funcionalment de l'Administració pública de la Comunitat Autònoma.

3. A través dels mecanismes de cooperació que preveu aquest Estatut i dels que inclou la normativa general sobre funció inspectora s'estableixen les fórmules de garantia de l'exercici eficaç de la funció inspectora en l'àmbit social, i s'exerceixen les competències de l'Estat i de la Comunitat Autònoma de Canàries de manera coordinada, de conformitat amb els plans d'actuació que es determinin a través dels mecanismes indicats.

Article 140. *Seguretat Social.*

1. Corresponen a la Comunitat Autònoma de Canàries el desplegament legislatiu i l'execució de la legislació estatal de la Seguretat Social, a excepció del seu règim econòmic.

2. La Comunitat Autònoma de Canàries té competències executives sobre la gestió del règim econòmic de la Seguretat Social, amb ple respecte als principis d'unitat economicopatrimonial i solidaritat financera de la Seguretat Social.

Article 141. *Salut, sanitat i farmàcia.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva sobre l'organització, el funcionament intern, l'avaluació, la inspecció i el control de centres, serveis i establiments sanitaris.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència de desplegament legislatiu i d'execució de la legislació estatal en matèria de sanitat interior, que inclou, en tot cas:

a) L'ordenació, la planificació, la determinació, la regulació i l'execució dels serveis i les prestacions sanitàries, sociosanitàries i de salut mental de caràcter públic en tots els nivells i per a tota la població.

b) L'ordenació i l'execució de les mesures destinades a preservar, protegir i promoure la salut pública en tots els àmbits, incloent-hi la salut laboral, la sanitat animal amb efecte sobre la salut humana, la sanitat alimentària, la sanitat ambiental i la vigilància epidemiològica.

c) El règim estatutari i la formació del personal que presta serveis en el sistema sanitari públic, així com la formació sanitària especialitzada i la recerca científica en matèria sanitària.

3. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la recerca amb fins terapèutics, sense perjudici de la coordinació general de l'Estat sobre aquesta matèria.

4. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència de desplegament legislatiu i d'execució en matèria d'ordenació farmacèutica, així com la competència executiva de la legislació estatal en matèria de productes farmacèutics.

5. Sense perjudici de la competència exclusiva de l'Estat en matèria de controls zoofitosanitaris en ports i aeroports de l'arxipèlag, s'han d'establir les mesures de cooperació entre la Comunitat Autònoma i l'Estat en l'àmbit esmentat que garanteixin el nivell sanitari a les illes. Així mateix, en matèria de sanitat vegetal, s'han d'acordar els mecanismes de col·laboració corresponents entre la Comunitat Autònoma i l'Estat que permetin el manteniment de l'estatus fitosanitari a les illes Canàries.

6. Sense perjudici de les competències exclusives de l'Estat en matèria de sanitat exterior, s'han d'establir les mesures de cooperació amb la Comunitat Autònoma, en els aspectes previstos per l'Estat, per garantir la gestió adequada de la protecció de la salut de la població.

7. La competència de la Comunitat Autònoma de Canàries comprèn l'establiment dels procediments i els organismes que permetin l'avaluació de la qualitat de l'atenció sanitària dispensada a Canàries, així com la de la despesa pública sanitària, a l'efecte de determinar els canvis que sigui necessari imprimir en les polítiques aplicades per assolir un sistema sanitari de qualitat.

Article 142. *Serveis socials.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria de serveis socials, que inclou, en tot cas:

a) La regulació i l'ordenació dels serveis socials, les prestacions tècniques i econòmiques amb finalitat assistencial o complementària d'altres sistemes de previsió pública, així com dels plans i els programes específics dirigits a persones i col·lectius en situació de pobresa o de necessitat social.

b) El control dels sistemes privats de protecció social complementària.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries l'establiment de polítiques públiques que afavoreixin el retorn dels canaris que van emigrar, així com el dels seus descendents.

Article 143. *Habitatge.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria d'habitatge, que inclou, en tot cas:

a) L'ordenació, la planificació, la gestió, el foment, la protecció, el control de qualitat, la inspecció i la sanció en matèria d'habitatge, d'acord amb les necessitats socials, d'equilibri territorial i de sostenibilitat.

b) La promoció pública de l'habitatge, amb una atenció especial al patrimoni públic del sòl.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma, d'acord amb la legislació estatal, la regulació de la funció social i residencial de l'habitatge.

3. En el marc de la legislació bàsica de l'Estat, correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries fixar les condicions d'accessibilitat dels edificis, així com les condicions per a la instal·lació d'infraestructures comunes i per a la incorporació d'innovacions tecnològiques i d'estalvi energètic, en condicions de sostenibilitat.

Article 144. *Immigració.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries, en matèria d'immigració sense perjudici de les competències atribuïdes constitucionalment a l'Estat sobre la matèria:

a) La competència exclusiva en l'atenció sociosanitària i d'orientació dels immigrants no comunitaris.

b) El desplegament de la política d'integració de les persones immigrades en el marc de les seves competències.

c) L'adopció de les mesures necessàries per a la integració social i econòmica de les persones immigrants i per a la garantia dels seus drets i el compliment dels seus deures.

d) L'establiment, d'acord amb la normativa estatal, d'un marc de referència per a l'acollida i la integració de les persones immigrants, inclosos els menors estrangers no acompanyats.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència executiva en matèria d'autorització de treball dels estrangers la relació laboral dels quals es desenvolupi a Canàries. Aquesta competència, que s'exerceix en coordinació necessària amb la que correspon a l'Estat en matèria d'entrada i residència d'estrangers i en el marc de la seva legislació, inclou:

- a) La tramitació i resolució de les autoritzacions inicials de treball per compte propi o d'altri.
- b) La tramitació i la resolució dels recursos presentats en relació amb els expedients a què es refereix l'apartat anterior i l'aplicació del règim d'inspecció i sanció.

3. La Comunitat Autònoma de Canàries participa en les decisions de l'Estat sobre immigració amb transcendència especial per a Canàries, atesa la seva situació geogràfica, a través dels òrgans de coordinació que preveu la legislació sectorial i, en particular, la participació preceptiva prèvia en la determinació del contingent de treballadors estrangers a través dels mecanismes que preveu aquest Estatut.

Article 145. *Polítiques de gènere.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria de polítiques de gènere, que, respectant el que estableix l'Estat en l'exercici de la competència que li atribueix l'article 149.1.1a de la Constitució, inclou, en tot cas:

- a) La promoció de la igualtat d'homes i dones en tots els àmbits socials, laborals, econòmics o representatius.
- b) La planificació i l'execució de normes i plans en matèria de polítiques per a la dona, així com l'establiment d'accions positives per erradicar la discriminació per raó de sexe.
- c) La promoció de l'associacionisme de dones.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries el desplegament legislatiu i l'execució de la legislació bàsica estatal en matèria de lluita contra la violència de gènere, la planificació d'actuacions i la capacitat d'avaluació i proposta davant l'Administració General de l'Estat.

Article 146. *Política de joventut.*

Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria de joventut, que inclou en tot cas:

- a) La promoció del desenvolupament personal i social dels joves, així com l'aprovació de normes i la realització d'activitats dirigides a aconseguir l'accés d'aquests al treball, l'habitatge i la formació professional.
- b) El disseny, l'aplicació i l'avaluació de polítiques, plans i programes destinats a la joventut.
- c) La promoció de l'associacionisme juvenil, de les iniciatives de participació de la gent jove, de la mobilitat internacional i del turisme juvenil.
- d) La regulació i la gestió d'activitats i instal·lacions destinades a la joventut.

Article 147. *Voluntariat, menors i promoció de les famílies.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria de voluntariat, que inclou, en tot cas, la definició de l'activitat, així com la regulació i la promoció de les actuacions destinades a la solidaritat i a l'acció voluntària, que s'executin individualment o a través d'institucions públiques o privades.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria de protecció de menors, que inclou, en tot cas, la regulació del règim de protecció

i de les institucions públiques de protecció i tutela dels menors desemparats, en situació de risc i dels menors infractors, sense perjudici del que disposa la legislació civil i penal.

3. La Comunitat Autònoma de Canàries participa en l'elaboració i la reforma de la legislació penal i processal que incideixi en les competències en matèria de menors, a través dels òrgans i procediments multilaterals que preveu la legislació de l'Estat.

4. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria de promoció de les famílies i de la infància, que, en tot cas, inclou les mesures de protecció social i la seva execució.

CAPÍTOL VIII

Seguretat

Article 148. *Policia autonòmica.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries l'establiment de polítiques de seguretat públiques i de protecció de persones i béns en els termes que preveu l'article 149.1.29a de la Constitució.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la creació, l'organització i el comandament d'un Cos de Policia Canària que, sense perjudici de les funcions dels cossos de seguretat de l'Estat, i en el marc del que disposa l'article 149.1.29a de la Constitució, exerceixi en la seva integritat les que li siguin pròpies sota la dependència directa del Govern de Canàries.

3. Correspon, així mateix, a la Comunitat Autònoma de Canàries l'ordenació general i la coordinació supramunicipal de les policies locals canàries, sense perjudici de la seva dependència de les autoritats municipals.

4. Es crea la Junta de Seguretat, que, amb representació paritària del Govern de l'Estat i del Govern de Canàries, coordina les polítiques de seguretat i l'actuació de la policia autonòmica amb els cossos i forces de seguretat de l'Estat.

Article 149. *Protecció civil i salvament marítim.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència en matèria de protecció civil, d'acord amb la legislació estatal, que inclou, en tot cas, la regulació, la planificació i l'execució de mesures relatives a les emergències i la seguretat civil, així com la direcció i coordinació dels serveis de protecció civil, que comprèn els serveis de prevenció i extinció d'incendis, respectant les competències de l'Estat en matèria de seguretat pública.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència executiva en matèria de salvament marítim d'acord amb la legislació estatal. Amb aquesta finalitat, s'han d'establir sistemes de col·laboració i cooperació amb els serveis de salvament dependents de l'Estat.

Article 150. *Seguretat privada.*

Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència executiva en matèria de seguretat privada, que inclou, en tot cas:

- a) L'autorització de les empreses de seguretat privada que tinguin el seu domicili social a l'arxipèlag i l'àmbit d'actuació de les quals estigui limitat al seu territori.
- b) L'autorització dels centres de formació del personal de seguretat privada.
- c) La inspecció i sanció de les activitats de seguretat privada que es duguin a terme a l'arxipèlag.
- d) La coordinació dels serveis de seguretat i investigació privades amb la policia autonòmica i les policies locals.

Article 151. *Sistema penitenciari.*

Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència executiva en matèria penitenciària.

CAPÍTOL IX

Ordenació dels recursos naturals

Article 152. *Aigües i obres hidràuliques.*

1. A la Comunitat Autònoma de Canàries li correspon, sense perjudici del que disposa la legislació estatal, la competència exclusiva en matèria d'aigües, que inclou, en tot cas:

- a) La regulació, planificació i gestió de l'aigua, en totes les seves manifestacions, dels usos i dels aprofitaments hidràulics, règim de protecció, així com de les obres hidràuliques que no estiguin qualificades d'interès general.
- b) L'organització de l'administració hidràulica, inclosa la participació dels usuaris.
- c) La potestat de policia del domini públic hidràulic.

2. En els termes en què s'acordi amb l'Estat, correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries, en matèria d'obres públiques hidràuliques d'interès general de titularitat estatal, la seva participació en la planificació i programació d'aquestes, i, si s'escau, l'execució, l'explotació i la gestió de les que estableixi el conveni de col·laboració corresponent.

Article 153. *Medi ambient.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència de desplegament legislatiu i d'execució de la legislació estatal en matèria de medi ambient, la qual cosa inclou en tot cas:

- a) L'establiment i la regulació dels instruments de planificació ambiental i del procediment de tramitació i aprovació d'aquests instruments.
- b) La regulació, la tramitació i la resolució dels procediments d'avaluació ambiental de les obres, les instal·lacions i les activitats de la seva competència i dels plans i els programes que n'afectin el territori.
- c) L'establiment i la regulació de mesures de sostenibilitat, fiscalitat i recerca ambientals.
- d) La regulació dels recursos naturals, de la flora i la fauna, de la biodiversitat, del medi ambient marí i aquàtic, si no tenen per finalitat la preservació dels recursos pesquers marítics.
- e) La regulació sobre prevenció en la producció d'envasos i embalatges en tot el seu cicle de vida, des que es generen fins que passen a ser residus.
- f) La regulació sobre prevenció i correcció de la generació de residus amb origen o destinació a Canàries i sobre la gestió i el trasllat d'aquests i la seva disposició final.
- g) La regulació de la prevenció, el control, la correcció, la recuperació i la compensació de la contaminació de sòl, subsòl i litoral.
- h) La regulació i la gestió dels abocaments efectuats a les aigües interinsulars, així com dels efectuats a les aigües superficials i subterrànies, sense perjudici de la competència estatal en matèria de marina mercant i protecció del medi ambient marí.
- i) La regulació de l'ambient atmosfèric i de les diferents classes de contaminació d'aquest, la declaració de zones d'atmosfera contaminada i l'establiment d'altres instruments de control de la contaminació, independentment de l'Administració competent per autoritzar l'obra, la instal·lació o l'activitat que la produeixi.
- j) La regulació del règim d'autorització i seguiment d'emissió de gasos d'efecte d'hivernacle per a les instal·lacions fixes ubicades en el seu territori.
- k) La promoció de les qualificacions relatives a productes, activitats, instal·lacions, infraestructures, procediments, processos productius o conductes respectuoses amb el medi.

l) La prevenció, restauració i reparació de danys al medi ambient, així com el règim sancionador corresponent.

m) Les mesures de protecció de les espècies i el règim sancionador.

n) La regulació de la introducció i el transport d'espècies autòctones i no autòctones en el territori canari d'acord amb la legislació estatal i europea.

ñ) Les mesures que, en l'àmbit de les seves competències, es puguin adoptar per a la lluita contra el canvi climàtic.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència per a l'establiment de normes addicionals de protecció sobre les matèries considerades bàsiques per la legislació estatal.

3. La Comunitat Autònoma de Canàries ha de disposar d'un servei d'inspecció d'instal·lacions i activitats per a la tutela i protecció de la natura en el marc de les seves competències.

Article 154. *Espais naturals protegits.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria d'espais naturals protegits en l'àmbit espacial de Canàries.

2. La iniciativa per a la declaració d'un parc nacional correspon a l'Estat o a la Comunitat Autònoma, d'acord amb el que estableix la legislació estatal. La declaració i delimitació dels parcs nacionals a Canàries requereix un informe preceptiu de la Comissió Bilateral Canàries-Estat. La gestió dels parcs nacionals correspon a la Comunitat Autònoma, sense perjudici de les competències de l'Estat en relació amb la Xarxa de Parcs Nacionals.

Article 155. *Servei de meteorologia.*

Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva per a l'establiment d'un servei de meteorologia per a l'obtenció d'informació meteorològica i climàtica, incloent-hi el pronòstic, el control i el seguiment de les situacions meteorològiques de risc, així com la recerca en aquests àmbits i l'elaboració de la cartografia climàtica. Mitjançant acords o convenis, l'Estat i la Comunitat Autònoma poden col·laborar en aquesta matèria.

Article 156. *Ordenació del territori i del paisatge.*

Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria d'ordenació del territori i del paisatge, que inclou, en tot cas:

a) L'establiment de les directrius d'ordenació i gestió del territori, del paisatge i de les actuacions que hi incideixen.

b) L'establiment i la regulació de les figures de planejament territorial, així com la seva gestió.

c) Les previsions sobre emplaçaments de les infraestructures i els equipaments de competència de la Comunitat Autònoma de Canàries.

d) La determinació de mesures específiques de promoció de l'equilibri territorial, demogràfic, socioeconòmic i ambiental.

Article 157. *Ordenació i gestió del litoral.*

Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries, en matèria d'ordenació del litoral, respectant el règim general del domini públic, la competència exclusiva, que inclou en tot cas:

a) L'establiment i la regulació dels plans territorials d'ordenació i ús del litoral i de les platges, així com la regulació del procediment de tramitació i aprovació d'aquests instruments i plans.

b) La gestió dels títols d'ocupació i ús del domini públic maritimoterrestre, especialment l'atorgament d'autoritzacions i concessions i, en tot cas, les concessions d'obres fixes al mar, respectant les excepcions que puguin establir per motius mediambientals a les aigües costaneres interiors i de transició.

c) La regulació i la gestió del règim economicofinancer del domini públic maritimoterrestre en els termes que preveu la legislació general.

d) L'execució d'obres i actuacions al litoral canari quan no siguin d'interès general.

e) L'atribució dels serveis que es prestin en platges i altres llocs del litoral, en coordinació amb les entitats locals.

f) L'informe previ de la Comunitat Autònoma sobre l'execució d'obres d'interès general al litoral canari.

Article 158. *Urbanisme.*

Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria d'urbanisme, que inclou, en tot cas, la regulació dels aspectes següents:

a) El règim urbanístic del sòl, que inclou, en tot cas, la determinació dels criteris sobre els diversos tipus de sòl i els seus usos.

b) El règim jurídic de la propietat del sòl, respectant les condicions bàsiques que l'Estat estableixi per garantir la igualtat de l'exercici del dret a la propietat, que inclou, en tot cas, la classificació, categorització i subcategorització, així com els drets i deures associats a aquests.

c) Els instruments de planejament i gestió urbanística.

d) La política de sòl i habitatge, els patrimonis públics de sòl i habitatge i el règim de la intervenció administrativa en la urbanització, l'edificació i l'ús del sòl i el subsol.

e) La protecció de la legalitat urbanística, que inclou, en tot cas, la inspecció urbanística, les ordres de suspensió d'obres i llicències, les mesures de restauració de la legalitat física alterada, així com la disciplina urbanística.

CAPÍTOL X

Infraestructures i xarxes

Article 159. *Obres públiques.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva en matèria d'obres públiques que s'executen en el territori de Canàries i que no hagin estat qualificades d'interès general.

2. La Comunitat Autònoma de Canàries participa en la planificació i la programació de les obres qualificades d'interès general, de conformitat amb el que disposa la legislació de l'Estat i segons el que estableix aquest Estatut.

3. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la gestió de totes les obres públiques adscrites als serveis de la seva competència.

4. La Comunitat Autònoma de Canàries ha d'emetre un informe previ sobre la declaració de les obres d'interès general que l'Estat faci radicar en el territori de Canàries.

Article 160. *Transports.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva sobre els transports terrestres de viatgers i mercaderies per carretera, ferrocarril i cable i sobre el transport marítim que transcorri íntegrament dins de l'àmbit de l'arxipèlag. Aquesta competència inclou, en tot cas:

a) La regulació, la planificació, la gestió, la coordinació i la inspecció dels serveis i les activitats, incloent-hi el transport urbà i interurbà i dels serveis de transport discrecional de viatgers i mercaderies, el transport turístic, escolar o de menors, sanitari, funerari, de

mercaderies perilloses o peribles i d'altres que requereixin un règim específic, respectant les competències estatals sobre seguretat pública.

b) La potestat tarifària sobre transports de competència autonòmica, així com un sistema de mediació en matèria de transports en l'àmbit de les seves competències.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva sobre els centres de transport, logística i distribució localitzats a Canàries, que inclou els centres d'informació i distribució de càrregues i les estacions de transport per carretera.

3. La Comunitat Autònoma de Canàries participa, a través de la Comissió de Seguiment de les Obligacions de Servei Públic, en l'anàlisi de la situació de la gestió del servei de transport aeri declarat com a tal, que transcorre íntegrament dins de l'àmbit de l'arxipèlag, i pot fer propostes de desplegament normatiu i execució en aquesta matèria.

Article 161. *Infraestructures del transport.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva sobre ports, aeroports, heliports i altres infraestructures de transport que no tinguin la qualificació d'interès general per l'Estat i la competència d'execució sobre ports i aeroports amb qualificació d'interès general, quan l'Estat no se'n reservi la gestió directa. Aquesta competència inclou, en tot cas:

a) El règim jurídic, la planificació i la gestió de totes les infraestructures del transport, així com a les seves estacions terminals de càrrega.

b) La gestió del domini públic necessari per prestar el servei, especialment l'atorgament d'autoritzacions i concessions en les infraestructures esmentades.

c) El règim econòmic, especialment les potestats tarifària i tributària i la percepció i la recaptació de tot tipus de tributs i gravàmens relacionats amb la utilització de la infraestructura i del servei que presta.

d) La delimitació de la zona de serveis que sigui necessària, i la determinació dels usos, els equipaments i les activitats complementàries, respectant les facultats del titular del domini públic.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la participació en la planificació i la programació i gestió de ports i aeroports d'interès general en els termes que determini la normativa estatal, perquè es tracta de xarxes essencials per a la connexió del territori com a regió ultraperifèrica.

3. Els ports i aeroports radicats a Canàries qualificats d'interès general que no siguin de competència autonòmica perquè els gestiona directament l'Estat, d'acord amb l'apartat 1 d'aquest article, tenen un règim especial de funcionament establert en una llei en el qual participen les administracions públiques canàries a causa del caràcter arxipelàgic i ultraperifèric.

4. La Comunitat Autònoma de Canàries pot participar, en els termes que estableix la legislació estatal, en les decisions que s'adoptin sobre l'establiment de taxes, preus públics o prestacions públiques patrimonials que afectin els aeroports canaris.

Article 162. *Carreteres i ferrocarrils.*

Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència exclusiva sobre la seva xarxa viària i ferroviària. Aquesta competència inclou, en tot cas, l'ordenació, la planificació, la gestió integrada, l'establiment del règim jurídic i financer de tots els elements de les xarxes viàries i ferroviàries i la seva connectivitat amb altres modes de transport.

Article 163. *Energia, hidrocarburs i mines.*

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries, sense perjudici del que preveu l'article 149.1.13a i 25a de la Constitució, la competència sobre les matèries següents:

a) Instal·lacions de producció, distribució i transport d'energia, quan no estiguin ubicades al mar territorial, aquest transport transcorre íntegrament pel territori de Canàries

i el seu aprofitament no afecti cap altre territori, sense perjudici de les seves competències generals sobre indústria.

- b) Foment i gestió de les energies renovables i de l'eficiència energètica.
- c) El règim miner en relació amb la regulació i el règim d'intervenció administrativa, així com el control de les mines i els recursos miners que estiguin situats en el territori canari i de les activitats extractives que s'hi portin a terme.
- d) Autorització d'instal·lacions de producció, dipòsit i transport d'energies, així com la seva inspecció i el seu control, d'acord amb les bases i la coordinació de la planificació general de l'activitat econòmica que preveu l'article 149.1.13a de la Constitució.

2. L'Administració de la Comunitat Autònoma de Canàries participa en la regulació i planificació estatal del sector de l'energia que afecti Canàries.

3. La Comunitat Autònoma de Canàries ha d'emetre informe en els àmbits de competència estatal quan els productes energètics es generin fora del seu àmbit espacial i afectin la Comunitat Autònoma.

Article 164. Mitjans de comunicació social i serveis de contingut audiovisual.

1. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la competència de desplegament legislatiu i d'execució en matèria de mitjans de comunicació social i audiovisual, independentment de la tecnologia que s'hi utilitzi.

2. En els termes que estableix l'apartat anterior, la Comunitat Autònoma de Canàries pot regular, crear i mantenir tots els mitjans de comunicació social i audiovisuals necessaris per al compliment dels seus fins.

TÍTOL VI

Economia i Hisenda

CAPÍTOL I

Del règim econòmic i fiscal de Canàries

Article 165. Disposicions generals.

1. En el marc del dret constitucional a la propietat privada, la riquesa de Canàries està subordinada a l'interès general.

2. Les administracions públiques canàries han de promoure el desenvolupament econòmic i social de l'arxipèlag, han d'instar l'Estat i la Unió Europea a adoptar les mesures econòmiques i socials necessàries per compensar el seu caràcter ultraperifèric i el fet insular, i han d'afavorir l'equilibri i la solidaritat entre les illes.

3. La hisenda i el patrimoni de la Comunitat Autònoma de Canàries estan vinculats al desplegament i l'execució de les seves competències.

Article 166. Principis bàsics.

1. Canàries té un règim econòmic i fiscal especial, propi del seu patrimoni històric constitucionalment reconegut i justificat pels seus fets diferencials.

2. El règim econòmic i fiscal de Canàries es basa en la llibertat comercial d'importació i exportació, en la no aplicació de monopolis, en les franquícies fiscals estatals sobre el consum, i en una política fiscal diferenciada i amb una imposició indirecta singular, que es deriva del reconeixement de les illes Canàries com a regió ultraperifèrica en el Tractat de funcionament de la Unió Europea.

3. Els recursos del règim econòmic i fiscal són addicionals als que preveu la política i normativa vigent en cada moment per al finançament de la Comunitat Autònoma de Canàries i de les seves entitats locals. En els termes que determinin la Llei orgànica 8/1980, de finançament de les comunitats autònomes, i les seves normes de desplegament,

aquests recursos tributaris no s'integren, ni computen, en el sistema de finançament autonòmic per respectar l'espai fiscal propi canari i perquè el seu desplegament no penalitzi l'autonomia financera de la Comunitat Autònoma de Canàries.

4. La Comunitat Autònoma de Canàries té facultats normatives i executives sobre el seu règim especial econòmic i fiscal en els termes de la normativa estatal.

Article 167. *Modificació.*

1. El règim economicofiscal de Canàries només es pot modificar d'acord amb el que estableix la disposició addicional tercera de la Constitució, amb l'informe previ del Parlament canari que, per ser favorable, han d'aprovar les dues terceres parts dels seus membres.

2. Si l'informe del Parlament de Canàries és desfavorable, votat així per les dues terceres parts de la cambra, s'ha de procedir segons el següent:

a) Es reuneix la Comissió Bilateral de Cooperació entre l'Administració General de l'Estat i la de la Comunitat Autònoma de Canàries, i en pot sol·licitar la convocatòria qualsevol de les dues administracions.

b) En el si de la Comissió Bilateral esmentada s'adopta un acord sobre iniciació de negociacions per resoldre les discrepàncies i es pot instar, si s'escau, la modificació de la proposta de text normatiu.

c) L'acord d'iniciació es fa avinent a les Corts Generals. Si, transcorreguts dos mesos des de l'acord d'iniciació, no s'ha assolit cap acord sobre la proposta de text normatiu, continua el procediment i es trasllada al Govern estatal o a les Corts Generals l'expedient substantiat davant la Comissió Bilateral.

d) El projecte o proposició de llei continua la seva tramitació incloent-hi les modificacions i propostes, si s'escau, o d'acord amb els tràmits ordinaris que preveu la normativa aplicable.

3. El Parlament de Canàries ha de ser oït en els projectes de legislació financera i tributària que afectin el règim econòmic i fiscal de Canàries.

Article 168. *Principi de solidaritat interterritorial.*

1. Per a la realització efectiva del principi de solidaritat interterritorial, els projectes d'infraestructures i les instal·lacions de telecomunicació que permetin o facilitin la integració del territori de l'arxipèlag o la seva connexió amb el territori peninsular, així com els d'infraestructures turístiques i energètiques o d'actuacions mediambientals de caràcter estratègic per a Canàries, tenen la consideració d'interès general, als efectes de la participació de l'Estat en el seu finançament.

2. En cada exercici pressupostari i dins del principi de la solidaritat interterritorial, s'ha d'executar un programa d'inversions públiques distribuït entre l'Estat i la Comunitat Autònoma.

3. L'objectiu d'aquestes polítiques ha de ser l'equiparació progressiva de les condicions socioeconòmiques de la població de les illes amb la mitjana estatal. Això s'ha de mesurar periòdicament i les desviacions s'han de compensar amb polítiques de despesa eficients.

CAPÍTOL II

Del règim financer i tributari

Article 169. *Els recursos de la hisenda autonòmica canària.*

Els recursos de la hisenda autonòmica canària estan constituïts per:

a) El producte del seu patrimoni i els ingressos de dret privat que li corresponguin.

- b) Els ingressos procedents dels seus propis impostos i els que els corresponguin per la seva participació i gestió en el règim econòmic i fiscal de Canàries.
- c) Els preus públics.
- d) El rendiment dels tributs cedits per l'Estat a la hisenda de la Comunitat Autònoma de Canàries.
- e) El rendiment de les seves pròpies taxes i exaccions parafiscals per aprofitaments especials i per la prestació de serveis directes de la Comunitat Autònoma, ja siguin de la seva pròpia creació o com a conseqüència d'un traspàs de serveis estatals.
- f) Les contribucions especials que estableixi la Comunitat Autònoma en l'exercici de les seves competències.
- g) Els recàrrecs i les participacions en els tributs de caràcter estatal i altres ingressos de l'Estat.
- h) Les assignacions i subvencions que se li atorguin amb càrrec als pressupostos generals de l'Estat.
- i) Les transferències procedents del Fons de compensació interterritorial i altres subvencions de naturalesa pública.
- j) Els fons procedents de la Unió Europea o que se li atribueixin, derivats de la seva vinculació a altres àrees supranacionals.
- k) Els llegats i les donacions.
- l) L'import de les multes i altres sancions pecuniàries en l'àmbit de la seva competència.
- m) Els recursos i altres ingressos que se li assignin com a conseqüència de les competències que es transfereixin a la Comunitat Autònoma.
- n) El producte obtingut per l'emissió de deute i el recurs al crèdit.
- ñ) Qualsevol altres que es puguin constituir, en virtut de les lleis de l'Estat o del Parlament de Canàries.

Article 170. *Els recursos de les illes.*

Els recursos propis de les illes estan constituïts per:

- a) Els que estableix la seva legislació específica.
- b) Els derivats del règim econòmic i fiscal de Canàries.
- c) La participació en els tributs autonòmics, en les assignacions o subvencions estatals i en les transferències procedents del Fons de compensació interterritorial, que es puguin atorgar per llei del Parlament de Canàries.
- d) Els que els assignin els pressupostos generals de la Comunitat Autònoma per a l'exercici de les competències que exerceixin.

Article 171. *Principi d'autonomia financera.*

La Comunitat Autònoma de Canàries, d'acord amb el principi d'autonomia financera, té potestat per establir i exigir tributs propis, de conformitat amb la Constitució i les lleis.

Article 172. *Participació en els tributs estatals.*

1. La Comunitat Autònoma de Canàries ha de percebre un percentatge de participació en la recaptació en tot el territori espanyol dels impostos estatals no cedits.
2. El percentatge de participació en aquests impostos es negocia a través de la Comissió Bilateral de Cooperació Canàries-Estat, en el marc del que preveu la Llei orgànica de finançament de les comunitats autònomes.

Article 173. *Recàrrecs.*

El Parlament de Canàries pot establir recàrrecs sobre els impostos estatals cedits, així com sobre els no cedits que gravin la renda o el patrimoni de les persones físiques amb residència habitual a Canàries d'acord amb les lleis.

Article 174. *Reclamacions economicoadministratives.*

La Comunitat Autònoma de Canàries ha d'assumir, per mitjà dels seus propis òrgans economicoadministratius, la revisió per la via administrativa de les reclamacions que els contribuents puguin interposar contra els actes d'aplicació dels tributs a què es refereixen els apartats 1 i 2 de l'article 186 d'aquest Estatut, sense perjudici de les competències en matèria d'unificació de criteri que corresponen a l'Administració General de l'Estat.

L'òrgan competent de la Comunitat Autònoma de Canàries que es determini per la seva normativa específica ha de conèixer del recurs extraordinari de revisió contra actes fermes de la seva Administració tributària i contra resolucions fermes dels seus propis òrgans economicoadministratius.

A aquest efecte, la Comunitat Autònoma de Canàries i l'Administració General de l'Estat poden, així mateix, acordar els mecanismes de cooperació que siguin necessaris per a l'exercici adequat de les funcions de revisió en via economicoadministrativa.

Article 175. *Gestió dels fons europeus.*

1. Correspon en exclusiva a la Comunitat Autònoma de Canàries la gestió, l'execució i, si s'escau, la planificació dels fons europeus destinats a Canàries, en especial dels aprovats en aplicació de criteris de convergència o derivats de la condició ultraperifèrica de Canàries.

2. En especial, corresponen en exclusiva a la Comunitat Autònoma de Canàries les funcions d'organisme pagador i la gestió del registre únic d'operadors del Règim Especial de Proveïment establert per la Unió Europea, sense perjudici de la competència de l'Estat per emetre els certificats d'exempció dels operadors amb tercers estats no membres de la Unió Europea.

3. Els fons que es rebin en aquests conceptes els pot modular amb criteris socials i territorials la Comunitat Autònoma de Canàries, dins del respecte a les normes europees aplicables.

Article 176. *Mesures compensatòries.*

Si, com a resultat d'una reforma o modificació del sistema tributari estatal, resulta una variació sensible dels ingressos de la Comunitat Autònoma de Canàries que depenguin dels tributs estatals, l'Estat ha d'adoptar, d'acord amb la Comunitat Autònoma, les mesures de compensació oportunes.

Article 177. *Assignacions complementàries.*

1. Amb la finalitat de garantir la realització efectiva dels principis que consagren els articles 31 i 138 de la Constitució en relació amb la llunyania, la insularitat i la condició ultraperifèrica que preveu l'article 3 d'aquest Estatut, l'Estat ha d'atorgar a la hisenda de la Comunitat Autònoma de Canàries, amb càrrec als seus pressupostos generals, les assignacions complementàries adequades en els termes en què les estableixi la llei dictada en virtut de l'article 157.3 de la Constitució, de manera que, si s'escau, compensin els sobrecostos derivats de la condició ultraperifèrica i el dèficit en la prestació dels serveis públics bàsics que es pugui produir pel factor poblacional, per raons derivades de les característiques diferenciades de l'economia canària i de la fragmentació territorial.

2. La Comunitat Autònoma de Canàries participa en la determinació anual de la quantia total del Fons de compensació interterritorial, a la qual es refereix l'apartat 2 de l'article 158 de la Constitució.

Article 178. *Operacions de crèdit i deute.*

1. La Comunitat Autònoma de Canàries pot efectuar operacions de crèdit i recórrer a l'emissió de deute públic, en els casos i amb els requisits que estableixi la Llei orgànica de finançament de les comunitats autònomes.

2. Els títols de deute públic emesos tenen la consideració de fons públics a tots els efectes.

3. En el supòsit que l'Estat emeti deute destinat parcialment a la creació o millora de serveis situats a l'arxipèlag canari i transferits a la Comunitat Autònoma de Canàries, aquesta està facultada per elaborar i presentar el programa d'obres i serveis beneficiaris de la inversió.

Article 179. *Planificació econòmica.*

El Govern de Canàries ha d'elaborar, en l'àmbit de les seves competències, els projectes de planificació, d'acord amb les previsions de la mateixa Comunitat Autònoma i de les administracions territorials i l'assessorament i la col·laboració dels sindicats i altres organitzacions professionals i empresarials a través del Consell Econòmic i Social de Canàries, òrgan de caràcter consultiu en matèria econòmica i social, la finalitat primordial del qual és la de servir de via de participació i diàleg en els assumptes socioeconòmics. La composició i el funcionament d'aquest òrgan es regulen per llei.

Article 180. *Coordinació de polítiques fiscals i financeres.*

1. La Comunitat Autònoma de Canàries coordina les polítiques d'endeutament dels cabildos insulars i dels ajuntaments, i exerceix, en tots els aspectes d'aquestes que puguin afectar els interessos generals de Canàries, les potestats atorgades a aquest respecte per la normativa estatal reguladora de les hisendes locals, sense que, en cap cas, en el seu marc, es limiti l'autonomia financera de les corporacions locals, garantida per la Constitució i aquest Estatut d'autonomia.

2. A aquests efectes, per llei es poden fixar els límits d'endeutament de les administracions insulars i locals, així com l'autorització de la Comunitat Autònoma de Canàries per a l'aprovació d'operacions de crèdit a llarg termini de les entitats locals, en el marc de la llei.

Article 181. *Instrumentes de solidaritat interinsular.*

La Comunitat Autònoma de Canàries ha de vetllar pel seu propi equilibri territorial i per la realització interna del principi de solidaritat, atenent, entre altres criteris, els costos de la doble insularitat.

A aquest efecte, s'ha de crear un Fons de solidaritat interinsular o altres instruments d'objectius anàlegs. Els seus recursos els ha de distribuir, en qualsevol dels casos, el Parlament de Canàries.

Article 182. *Beneficis fiscals.*

La Comunitat Autònoma de Canàries té els mateixos beneficis fiscals que corresponen a l'Estat.

Article 183. *Reserva de llei.*

Es regulen necessàriament mitjançant una llei aprovada pel Parlament de Canàries les matèries següents:

- a) L'establiment i la modificació dels seus propis tributs.
- b) L'establiment i la modificació dels recàrrecs sobre els impostos de l'Estat.
- c) Qualsevol benefici fiscal que afecti els tributs propis de la hisenda canària.
- d) L'autorització per a la creació i conversió en deute públic, així com per a la realització de les restants operacions de crèdit concertades per la Comunitat Autònoma.
- e) El règim jurídic del patrimoni de la Comunitat Autònoma.
- f) Les participacions que corresponguin a la hisenda insular en impostos, assignacions i subvencions, d'acord amb el que estableix l'article 170 d'aquest Estatut.

g) Els criteris de distribució i percentatges de repartiment dels recursos derivats del règim economicofiscal de Canàries.

Article 184. *Altres competències del Govern.*

Correspon al Govern de Canàries en les matèries que regula aquest títol:

- a) Elaborar el projecte de llei dels pressupostos generals de la Comunitat Autònoma.
- b) Aprovar els reglaments generals dels impostos propis de la Comunitat.
- c) Elaborar les normes reglamentàries necessàries per gestionar els impostos estatals cedits, d'acord amb els termes de la cessió esmentada i amb l'audiència prèvia dels cabildos i del Consell Municipal de Canàries.

Article 185. *Pressupostos generals de la Comunitat Autònoma.*

1. Correspon al Parlament de Canàries l'aprovació i la fiscalització dels pressupostos generals de la Comunitat Autònoma, així com examinar l'ús eficient de les consignacions dels pressupostos de les illes destinats a finançar competències delegades a aquestes, vetllant perquè es compleixi a aquest respecte el principi de suficiència financera.

2. Els pressupostos, que tenen caràcter anual i un període igual que els de l'Estat, han d'incloure la totalitat de les previsions d'ingressos i l'autorització de despeses corrents i d'inversió.

3. Si els pressupostos no s'aproven abans del primer dia de l'exercici econòmic corresponent, els anteriors queden prorrogats automàticament en les seves vigències respectives.

Article 186. *Gestió de tributs.*

1. La gestió, liquidació, recaptació i inspecció dels seus propis tributs correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries, la qual disposa de plenes atribucions per a l'execució i organització de les tasques esmentades, sense perjudici de la col·laboració que pugui establir amb l'Administració tributària de l'Estat.

2. En cas de tributs cedits, la Comunitat Autònoma de Canàries assumeix per delegació de l'Estat la gestió, liquidació, recaptació, inspecció i revisió, si s'escau, d'aquests, sense perjudici de la col·laboració que es pugui establir entre les dues administracions; tot això, d'acord amb el que especifiqui la llei que fixi l'abast i les condicions de la cessió.

3. Les illes, els municipis i altres ens territorials poden actuar com a delegats i col·laboradors del Govern de Canàries per a la liquidació, gestió i recaptació dels tributs autonòmics.

Article 187. *Col·laboració interadministrativa.*

1. L'Administració General de l'Estat i la Comunitat Autònoma de Canàries han d'establir les vies de col·laboració necessària per assegurar la participació de la Comunitat Autònoma de Canàries en les decisions i l'intercanvi d'informació que siguin necessàries per a l'exercici de les seves competències.

2. Així mateix, s'han d'establir fórmules de col·laboració en matèria cadastral entre l'Estat, la Comunitat Autònoma de Canàries i les entitats locals, d'acord amb la normativa aplicable, de manera que es garanteixi la plena disponibilitat i unitat d'informació per a totes les administracions.

Article 188. *Sector públic econòmic autonòmic.*

1. Els poders públics canaris queden facultats per constituir un sector públic econòmic autonòmic.

2. En els termes i el nombre que estableixi la legislació general de l'Estat, la Comunitat Autònoma de Canàries proposa les persones que hagin de formar part dels òrgans d'administració de les empreses públiques de titularitat estatal implantades a Canàries que la legislació esmentada determini.

3. La Comunitat Autònoma de Canàries pot elaborar i remetre al Govern qualssevol informes, estudis o propostes relatius a la gestió de les empreses esmentades o a la seva incidència en l'economia canària. Els informes, els estudis o les propostes esmentats donen lloc a una resolució motivada del Govern o dels organismes o les entitats titulars de la participació en les empreses.

CAPÍTOL III

Del patrimoni

Article 189. *El patrimoni de la Comunitat Autònoma.*

1. El patrimoni de la Comunitat Autònoma de Canàries està integrat pel conjunt dels béns i drets de l'Administració pública de la Comunitat Autònoma i dels seus organismes autònoms, siguin quins siguin la seva naturalesa i el títol de la seva adquisició o aquell en virtut del qual els hagin estat atribuïts.

2. El patrimoni de la Comunitat Autònoma de Canàries, la seva administració, defensa i conservació els regula una llei del Parlament de Canàries.

Article 190. *El patrimoni insular.*

El patrimoni insular està integrat pel conjunt dels béns i drets de cada illa i dels organismes públics que estiguin en relació de dependència o vinculació amb aquesta, siguin quins siguin la seva naturalesa i el títol de la seva adquisició o aquell en virtut del qual els hagin estat atribuïts.

TÍTOL VII

De les relacions institucionals i l'acció exterior de la Comunitat Autònoma de Canàries

CAPÍTOL I

Relacions interadministratives

Article 191. *Relacions de col·laboració i de cooperació.*

1. De conformitat amb els principis de lleialtat institucional, de solidaritat, de defensa de l'interès general i de respecte a les seves competències respectives, la Comunitat Autònoma de Canàries estableix relacions de col·laboració i de cooperació amb l'Estat i les altres comunitats autònomes.

2. La Comunitat Autònoma de Canàries participa en els òrgans de l'Estat, així com en els seus organismes i entitats públics, en els termes establerts legalment. Igualment, pot subscriure els acords i convenis de cooperació amb l'Estat que consideri convenients a través de la Comissió Bilateral de Cooperació.

Article 192. *Comissió Bilateral de Cooperació.*

1. La Comissió Bilateral de Cooperació Canàries-Estat constitueix el marc general i permanent de relació entre el Govern de Canàries i el de l'Estat per conèixer i tractar de les qüestions d'interès comú que estableixin les lleis o que plantegin les parts, i en particular:

a) Les controvèrsies de qualsevol índole plantejades entre les dues parts i la proposta, si és procedent, de mesures per resoldre-les i, si escau, per a l'aplicació i la

interpretació de l'Estatut d'autonomia, sense perjudici de la jurisdicció pròpia del Tribunal Constitucional i dels tribunals de justícia.

b) El seguiment de la política europea per garantir l'efectivitat de la participació de Canàries en els assumptes de la Unió Europea, en particular en la formació de la posició de l'Estat en relació amb el disseny i l'aplicació de les polítiques comunes comunitàries i de les normes amb una incidència directa en el règim econòmic i fiscal de Canàries.

c) La participació, informació, col·laboració i coordinació en l'exercici de les seves competències respectives.

2. La Comissió està integrada per un nombre igual de representants del Govern de Canàries i del Govern de l'Estat i es pot convocar a petició d'una de les parts amb caràcter extraordinari. Per acord de les dues parts, la Comissió adopta el seu reglament intern de funcionament.

Article 193. Convenis i acords de cooperació amb altres comunitats autònomes.

1. La Comunitat Autònoma de Canàries pot subscriure convenis amb altres comunitats autònomes per a la gestió i prestació de serveis propis corresponents a matèries de la seva competència exclusiva. Aquests acords els ha d'aprovar el Parlament de Canàries, si tenen una afectació legislativa. En els altres casos, el Govern de Canàries ha d'informar el Parlament de la subscripció en el termini d'un mes des de la signatura. Tots els convenis s'han de comunicar a les Corts Generals, i entren en vigor al cap de trenta dies d'aquesta comunicació, llevat que aquestes acordin, en el termini esmentat, que, pel seu contingut, el conveni ha de seguir el tràmit que preveu l'apartat 2 d'aquest article, com a acord de cooperació.

2. La Comunitat Autònoma de Canàries pot establir acords de cooperació amb altres comunitats autònomes, en els termes que preveu l'article 145.2 de la Constitució.

Article 194. Relacions amb altres administracions públiques canàries.

1. Les administracions públiques de Canàries es regeixen en les seves relacions pels principis de lleialtat institucional, coordinació, cooperació i col·laboració.

2. El Govern de Canàries, els cabildos insulars i els ajuntaments poden crear òrgans de cooperació, amb una composició bilateral o multilateral, d'àmbit general o sectorial, en les matèries en què hi hagi una interrelació competencial i amb funcions de coordinació o cooperació, segons els casos.

3. La Comunitat Autònoma de Canàries ha de fomentar la creació de figures associatives entre les administracions públiques per millorar la gestió dels interessos comuns i garantir l'eficàcia en la prestació dels serveis.

CAPÍTOL II

Acció exterior de Canàries

Article 195. Acció exterior.

1. El Govern de Canàries, dins de l'àmbit de les seves competències i de la defensa de l'interès general que li està atribuïda constitucionalment, exerceix la seva pròpia acció exterior, sense perjudici de la funció de representació i les competències que corresponen a l'Estat.

2. El Govern de Canàries ha d'impulsar les iniciatives destinades a facilitar la cooperació en els països o territoris on hi hagi comunitats de canaris o de descendents d'aquests, així com amb els països veïns i amb les altres regions ultraperifèriques en el marc dels programes de cooperació territorial europeus.

3. A aquest efecte, i a més de les previsions que contenen aquest Estatut i la legislació general de l'Estat i de les organitzacions internacionals, el Govern de Canàries,

a través de les seves delegacions a l'exterior, ha de promoure, en col·laboració amb l'Estat, la projecció exterior de la Comunitat Autònoma.

Article 196. Relacions amb la Unió Europea.

1. La Comunitat Autònoma de Canàries participa en les institucions de la Unió Europea, així com dels diferents organismes internacionals, en els termes que estableixen la Constitució, l'Estatut d'autonomia, els tractats i convenis internacionals, la legislació aplicable i els acords subscrits entre l'Estat i Canàries.

2. Aquesta participació es produeix, en tot cas, quan s'afecti la seva condició de regió ultraperifèrica o es tracti de matèries com cooperació transnacional i transfronterera, polítiques economicofiscals, polítiques d'innovació, societat de la informació, recerca i desenvolupament tecnològic, quan afectin singularment els interessos de l'arxipèlag canari.

3. El Govern de Canàries pot formar part de les delegacions espanyoles davant la Unió Europea quan es vegi afectada la seva condició de regió ultraperifèrica.

Article 197. Aplicació i desplegament del dret de la Unió Europea.

1. La Comunitat Autònoma de Canàries, en l'àmbit de les seves competències, desplega, transposa i executa el dret de la Unió Europea.

2. Correspon a la Comunitat Autònoma de Canàries la gestió dels fons europeus en matèries de la seva competència.

3. El Govern de Canàries ha d'informar periòdicament el Govern de l'Estat de les disposicions i resolucions adoptades dins de les previsions dels dos apartats anteriors.

4. Quan una proposta legislativa europea pugui afectar les competències de la Comunitat Autònoma de Canàries, el règim econòmic i fiscal de Canàries o la condició de regió ultraperifèrica, s'ha de consultar el Parlament de Canàries, i ha de manifestar el seu parer amb anterioritat a l'emissió per les Corts Generals del seu dictamen en el marc del procediment de control dels principis de subsidiarietat i proporcionalitat que estableix el dret de la Unió Europea.

Article 198. Informació i participació en els tractats internacionals.

1. S'ha d'informar la Comunitat Autònoma de Canàries durant el procés de negociació i elaboració dels tractats i convenis internacionals i de les negociacions d'adhesió a aquests en tot el que afecti les seves singularitats o les condicions per a l'aplicació de la normativa europea. Rebuda la informació, el Govern de Canàries manifesta el seu parer, si s'escau.

2. La Comunitat Autònoma de Canàries ha d'adoptar les mesures necessàries per a l'execució dels tractats i convenis internacionals, quan aquestes afectin les matèries atribuïdes a la seva competència.

3. La Comunitat Autònoma de Canàries pot sol·licitar del Govern de l'Estat la formalització de tractats o convenis internacionals en matèries d'interès per a Canàries, i, en especial, les relacionades amb la seva situació geogràfica com a regió ultraperifèrica, així com els que es requereixin com a conseqüència de polítiques de cooperació al desenvolupament amb països veïns i els que permetin estrènyer llaços culturals amb els països o territoris on hi hagi comunitats canàries o de descendents de canaris.

4. La Comunitat Autònoma de Canàries ha d'estar present en les organitzacions internacionals que admetin la presència de les regions de la Unió Europea i d'entitats polítiques no estatals.

Article 199. Actuacions davant el Tribunal de Justícia de la Unió Europea.

1. La participació del Govern de Canàries en els procediments davant el Tribunal de Justícia de la Unió Europea s'ha de portar a terme en els termes que estableix la normativa que hi sigui aplicable.

2. El Govern de Canàries pot instar el Govern de l'Estat a iniciar accions davant el Tribunal de Justícia de la Unió Europea.

Article 200. Procediment general de reforma de l'Estatut.

1. La iniciativa de la reforma correspon al Govern o al Parlament de Canàries a proposta almenys d'una cinquena part dels seus diputats.

2. La proposta de reforma requereix, en tot cas, l'aprovació del Parlament de Canàries per majoria de tres cinquens dels seus membres, l'aprovació de les Corts Generals mitjançant una llei orgànica i, finalment, ser sotmesa a referèndum dels electors.

3. El procediment d'aprovació de la reforma segueix les fases següents:

a) Aprovada la proposta de reforma pel Parlament de Canàries, es remet al Congrés dels Diputats. Una vegada sotmesa al Ple del Congrés, la Comissió Constitucional del Congrés nomena una ponència paritària entre el Congrés dels Diputats i el Parlament de Canàries per intentar assolir un acord sobre el text. Arribats a un acord comú sobre el text, es remet al Ple de la Comissió per a la seva votació i, si aquesta és favorable, se sotmet al Ple del Congrés per a la seva aprovació.

b) La tramitació de la proposta de reforma en el Senat ha de seguir un procediment anàleg al de l'apartat anterior quant a la formulació d'un acord comú sobre el text per part d'una ponència del Senat i una delegació del Parlament de Canàries.

c) Si les Corts Generals, durant la tramitació parlamentària, modifiquen substancialment la reforma proposada, s'ha de tornar al Parlament de Canàries per a una nova deliberació, acompanyada amb un missatge motivat sobre el punt o els punts que n'hagin ocasionat la devolució i en què s'hi proposin solucions alternatives, cas en què el Parlament de Canàries hi pot accedir, proposar altres solucions o desistir de la reforma estatutària.

4. L'aprovació de la reforma per les Corts Generals mitjançant una llei orgànica ha d'incloure l'autorització de l'Estat perquè el Govern de Canàries convoqui, en el termini de tres mesos, el referèndum de ratificació pels electors.

5. Si la proposta de reforma no és aprovada pel Parlament de Canàries o per les Corts Generals, o no és confirmada mitjançant un referèndum pel cos electoral, no pot ser sotmesa novament a debat i votació del Parlament fins que hagi transcorregut un any.

Article 201. Del procediment de reforma abreujat.

No obstant el que disposa l'article anterior, quan la reforma afecti només el capítol II del títol I de l'Estatut, es pot procedir de la manera següent:

a) Aprovació de la proposta de reforma pel Parlament de Canàries per majoria de tres cinquenes parts dels seus membres.

b) Aprovada la proposta de reforma, se sotmet a consulta de les Corts Generals.

c) Si en el termini de trenta dies, a partir de la recepció de la consulta que preveu l'apartat precedent, les Corts Generals no es declaren afectades per la reforma, es ratifica aquesta mitjançant una llei orgànica.

d) Si en el termini assenyalat a la lletra c) les Corts es declaren afectades per la reforma, aquesta ha de seguir el procediment que preveu l'article anterior, i es donen per complerts els tràmits de l'apartat a) del número 1 de l'article esmentat.

Article 202. Audiència als cabildos insulars.

Quan la reforma tingui per objecte una alteració en l'organització dels poders de Canàries que afecti directament les illes, es requereix l'audiència prèvia dels cabildos insulars.

Disposició addicional primera. *Tributs cedits.*

1. De conformitat amb l'apartat 3 d'aquesta disposició, amb els límits i, si s'escau, amb la capacitat normativa i en els termes que estableixi la llei orgànica que preveu l'article 157.3 de la Constitució, se cedeixen a la Comunitat Autònoma els tributs següents:

- a) Impost sobre la renda de les persones físiques.
- b) Impost sobre el patrimoni.
- c) Impost sobre successions i donacions.
- d) Impost sobre transmissions patrimonials i actes jurídics documentats.
- e) Els tributs sobre el joc.
- f) Impost especial sobre la cervesa.
- g) Impost especial sobre productes intermedis.
- h) Impost especial sobre l'alcohol i les begudes derivades.
- i) Impost especial sobre l'electricitat.
- j) Els altres que acordin les Corts Generals.

2. El contingut d'aquesta disposició es pot modificar mitjançant un acord de l'Estat amb la Comunitat Autònoma de Canàries, que s'ha de tramitar com a projecte de llei. A aquests efectes, la modificació d'aquesta disposició no es considera una modificació de l'Estatut. La supressió o modificació eventual d'algun dels tributs esmentats implica l'extinció o la modificació de la cessió, sense perjudici de les compensacions que, si s'escau, s'estableixin per llei.

3. L'abast i les condicions de la cessió els ha de fixar la Comissió Bilateral de Cooperació Canàries-Estat. El Govern de l'Estat ha de tramitar l'acord assolit com a projecte de llei.

Disposició addicional segona. *L'Agència Tributària de Canàries.*

1. L'aplicació dels tributs propis de la Comunitat Autònoma de Canàries, dels derivats del règim econòmic i fiscal de Canàries i dels cedits totalment per l'Estat correspon a l'Agència Tributària de Canàries, en els termes que determini la legislació aplicable.

2. L'organització i el funcionament d'aquesta s'estableix per llei del Parlament de Canàries.

3. L'aplicació dels altres impostos de l'Estat recaptats a Canàries correspon a l'Administració tributària de l'Estat, sense perjudici de la delegació que la Comunitat Autònoma de Canàries pugui rebre d'aquest, i de la col·laboració que es pugui establir especialment quan així ho exigeixi la naturalesa del tribut.

4. En el termini d'un any s'han de crear mecanismes de col·laboració i cooperació entre les dues administracions tributàries.

5. Les dues administracions tributàries han d'establir mecanismes de col·laboració i, particularment, els necessaris per permetre la presentació i recepció, a les seves oficines respectives, de declaracions i altra documentació amb transcendència tributària que hagin de tenir efectes davant l'altra Administració, amb la qual cosa es facilita el compliment de les obligacions tributàries dels contribuents.

6. La Comunitat Autònoma de Canàries participa, en la forma que es determini legalment, en els ens o organismes tributaris de l'Estat responsables de la gestió, recaptació, liquidació i inspecció dels tributs estatals cedits parcialment.

7. La gestió tributària consorcial que es pugui habilitar entre l'Estat i la Comunitat Autònoma de Canàries mitjançant la constitució del consorci corresponent no implica en cap cas reajustaments entre l'Estat i la Comunitat Autònoma de Canàries dels imports recaptats pels tributs preexistents, que se segueixen atribuint a cadascuna de les administracions de la mateixa manera que es feia abans de l'establiment del consorci.

8. L'Agència Tributària Canària pot dur a terme la gestió de tributs d'àmbit local, a través d'un conveni amb l'entitat local corresponent.

9. Correspon al Govern de Canàries, a través dels seus òrgans propis de caràcter economicoadministratiu, la revisió per via administrativa dels actes de gestió tributària dictats per l'Administració Tributària de Canàries.

Disposició addicional tercera. *Compensació per modificacions tributàries.*

En els termes que estableixi la llei orgànica que preveu l'article 157.3 de la Constitució, no es produeix cap minoració de la participació de la Comunitat Autònoma de Canàries en els ingressos de l'Estat, com a conseqüència de la supressió d'un impost estatal que fos aplicable en l'àmbit de la Comunitat Autònoma.

Disposició addicional quarta. *La Comissió Mixta de Transferències.*

1. La Comissió Mixta de Transferències, composta paritàriament per l'Administració pública de la Comunitat Autònoma de Canàries i l'Administració de l'Estat, i integrada en la Comissió Bilateral de Cooperació a què es refereix l'article 192 d'aquest Estatut, té per finalitat transferir a la Comunitat Autònoma de Canàries les funcions i atribucions que li corresponen d'acord amb aquest Estatut. Els membres de la comissió mixta representants de Canàries han de donar compte periòdicament de la seva gestió davant el Parlament de Canàries.

2. Les transferències de serveis a la Comunitat Autònoma de Canàries tenen per objecte blocs materials i orgànics complets i han de preveure els mitjans personals, financers i materials necessaris per al seu funcionament normal, tenint en compte que en l'assignació de mitjans el coeficient d'aplicació per habitant no pot ser per a Canàries inferior a la mitjana de l'Estat, i s'ha de tenir present, en tot cas, el cost de la insularitat.

3. Els funcionaris adscrits als serveis de titularitat estatal o a altres institucions públiques que resultin afectats pels traspàs a la Comunitat Autònoma de Canàries passen a dependre d'aquesta, i se'ls respecten tots els drets de qualsevol ordre i naturalesa que els corresponguin en el moment del traspàs, fins i tot el de participar en els concursos de trasllat que convoqui l'Estat en igualtat amb els membres restants dels seus cossos.

4. La transferència a la Comunitat Autònoma de Canàries de béns o drets està exempta de tota classe de càrregues, gravàmens o drets.

5. És títol suficient per a la inscripció en el Registre de la Propietat del traspàs de béns immobles de l'Estat a la Comunitat Autònoma de Canàries la certificació per la Comissió Mixta dels acords governamentals publicats degudament. Aquesta certificació ha de contenir els requisits que exigeix la Llei hipotecària. El canvi de titularitat en els contractes d'arrendament de locals per a oficines públiques dels serveis ja assumits per la Comunitat Autònoma de Canàries no es reputa traspàs i no dona dret a l'arrendador a extingir o renovar el contracte.

Disposició addicional cinquena. *Seu de la Delegació del Govern.*

La seu de la Delegació del Govern de l'Estat a la Comunitat Autònoma de Canàries radica a la ciutat de Las Palmas de Gran Canaria.

Disposició addicional sisena. *Gestió de les telecomunicacions.*

Considerant la condició de regió ultraperifèrica de Canàries, la seva insularitat i la seva llunyania, l'Agenda Digital espanyola ha de contenir un pla específic per a l'arxipèlag que tingui en compte la singularitat del seu espectre radioelèctric, l'accés als serveis en totes les illes i, si s'escau, les obligacions de servei públic que ho garanteixin. El pla l'ha d'aprovar el Govern d'Espanya en el Consell de Ministres. En la seva elaboració i execució hi participa el Govern de Canàries, en els termes que fixi la normativa estatal.

Disposició transitòria primera. *Sistema electoral.*

1. Fins que no s'aprovi la Llei electoral que preveu l'article 39 d'aquest Estatut, es fixa en setanta el nombre de diputats i diputades del Parlament de Canàries. Seixanta-un escons es distribueixen entre les circumscripcions insulars de la manera següent: 3 per El Hierro, 8 per Fuerteventura, 15 per Gran Canària, 4 per La Gomera, 8 per Lanzarote, 8 per La Palma i 15 per Tenerife. Els nou escons restants s'assignen a la circumscripció autonòmica de Canàries.

2. Als efectes de l'elecció en les circumscripcions insulars, només es tenen en compte les llistes de partit o coalició que hagin obtingut, almenys, el 15 per cent dels vots vàlids de la seva circumscripció insular respectiva, o, sumant els de totes les circumscripcions insulars, hagin obtingut, almenys, el 4 per cent dels vots vàlids emesos en la totalitat de la Comunitat Autònoma.

3. Als efectes de l'elecció en la circumscripció autonòmica, només es tenen en compte les llistes de partit o coalició que hagin obtingut, almenys, el 4 per 100 dels vots vàlids emesos en la totalitat de la Comunitat Autònoma.

4. El Parlament de Canàries ha d'elaborar, en un termini no superior a tres anys des de l'entrada en vigor d'aquest Estatut d'autonomia, la llei a què es refereix l'article 39.2.

Disposició transitòria segona. *Règim transitori dels cabildos insulars.*

Fins que no es despleguin les prescripcions del títol III d'aquest Estatut i en el que no s'oposi al que estableix aquest, els cabildos insulars es regeixen per la normativa vigent, que segueix tenint caràcter supletori.

Disposició derogatòria. *Derogació de la Llei orgànica 10/1982, de 10 d'agost, modificada per la Llei orgànica 4/1996, de 30 de desembre.*

Queda derogada la Llei orgànica 10/1982, de 10 d'agost, d'Estatut d'autonomia per a Canàries, modificada per la Llei orgànica 4/1996, de 30 de desembre.

Disposició final. *Entrada en vigor.*

Aquest Estatut entra en vigor el mateix dia de la seva publicació en el «Butlletí Oficial de l'Estat».

Per tant,

Mano a tots els espanyols, particulars i autoritats, que compleixin aquesta Llei orgànica i que la facin complir.

Madrid, 5 de novembre de 2018.

FELIPE R.

El president del Govern,
PEDRO SÁNCHEZ PÉREZ-CASTEJÓN